

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Bc. Kristýna Cibulková

**Prorogační a rozhodčí doložky
v mezinárodním obchodě**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Mgr. Magdalena Pfeiffer, Ph.D.

Katedra: Katedra obchodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 10. 6. 2018

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 126 231 znaků včetně mezer.

Bc. Kristýna Cibulková

V Praze dne 10. 6. 2018

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. JUDr. Mgr. Magdaleně Pfeiffer, Ph.D za vedení mé diplomové práce a za cenné rady a připomínky, které mi poskytovala v průběhu jejího zpracování.

Obsah

Úvod	1
1. Mezinárodní obchod a řešení sporů	3
1.1. Mezinárodní prvek v soudním a rozhodčím řízení	3
1.2. Vztah soudního a rozhodčího řízení	4
1.2.1. Druhy rozhodčího řízení	6
1.2.2. Volba mezi soudním a rozhodčím řízením	8
1.3. Prorogační a rozhodčí doložka	9
2. Prorogační doložka	11
3. Prameny právní úpravy prorogační doložky	12
3.1. Právo Evropské unie	12
3.1.1. Nařízení Brusel I bis	12
3.2. Právní úprava v mezinárodních smlouvách	14
3.2.1. Haagská úmluva o dohodách o volbě soudu	15
3.2.2. Luganská úmluva	16
3.2.3. Dohoda EU-DK	17
3.2.4. Úmluva CMR	17
3.2.5. Dvoustranné smlouvy o právní pomoci	18
3.3. Právní úprava v České republice	18
4. Formální platnost prorogační doložky	20
4.1. Písemná forma a ústní forma s písemným potvrzením	20
4.2. Forma odpovídající zvyklostem zavedeným mezi stranami	21
4.3. Forma odpovídající obchodním zvyklostem v mezinárodním obchodě	22
4.4. Inkorporace prorogační doložky	23
5. Obsahové náležitosti prorogační doložky	28
5.1. Určitost prorogovaného soudu	28
5.2. Oddělitelnost prorogační doložky	30
6. Druhy prorogačních doložek	31
6.1. Výlučné a nevýlučné prorogační doložky	31
6.2. Prorogační doložky podle ochranných ustanovení	32
7. Rozhodčí doložka	34
8. Prameny právní úpravy rozhodčí doložky	36
8.1. Právní úprava v České republice	36
8.2. Právní úprava v mezinárodních smlouvách	36
8.2.1. Newyorská úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů	37
8.2.2. Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži	38
8.2.3. Vzorový zákon UNCITRAL	38
8.2.4. Rozhodčí pravidla pro rozhodčí řízení	39
8.3. Právo Evropské unie	40
9. Platnost rozhodčí doložky	41
9.1. Přípustnost rozhodčí doložky	41
9.2. Formální platnost rozhodčí doložky	42
9.2.1. Inkorporace rozhodčí doložky	44

9.3. Obsahové náležitosti rozhodčí doložky	44
10. Další vlastnosti rozhodčí doložky	47
10.1. Oddělitelnost rozhodčí doložky	47
10.2. Vícetupňové rozhodčí doložky	48
11. Rozpor ve znění prorogační a rozhodčí doložky	50
Závěr	52
Seznam zkratk	55
Seznam použitých zdrojů	56
Prorogační a rozhodčí doložky v mezinárodním obchodě	60
Prorogation and Arbitration Clauses in International Trade	61

Úvod

Jako téma své diplomové práce jsem zvolila Prorogační a rozhodčí doložky v mezinárodním obchodě. Mezinárodní obchod je stále se rozvíjející oblastí, která provazuje jednotlivé ekonomiky světa a která je regulována jak právními normami jednotlivých států, tak i mezinárodními smlouvami, kterými jsou tyto státy vázány.

Prorogační a rozhodčí doložky jsou nástroji, které pomáhají stranám nastolit jistotu ve vzájemných vztazích ohledně řešení sporů, které by mezi nimi případně mohly nastat. Pokud totiž dojde ke vzniku sporu v mezinárodním obchodním styku, je pro strany výhodné dopředu vědět, který soud bude tento spor rozhodovat. Stejně tak je vhodné dopředu vyjasnit, zda má vůbec rozhodovat obecný soud, či soud rozhodčí.

Prorogační a rozhodčí doložky jsou proto velmi cenným nástrojem úpravy závazkových vztahů mezi stranami. To však platí za předpokladu, že jsou sjednány správně, že jsou platné a nic nebrání jejich aplikaci.

Tato práce se věnuje jednak pramenům úpravy, které obsahují ustanovení ohledně doložek a požadavky na jejich náležitě uzavření. A jednak jednotlivým aspektům doložek, které je třeba dodržet, aby doložka nevykazovala vady, které by mohly způsobit její neplatnost.

Práce ve svém textu využívá ustanovení vnitrostátních, evropských i mezinárodních právních předpisů a smluv. Odkazuje mnohdy také na judikaturu, která řeší některé sporné otázky ohledně doložek, a zároveň čerpá z české i zahraniční literatury věnující se této oblasti.

První kapitola slouží jako úvod do problematiky. Vysvětluje, v čem tkví důležitost prorogačních a rozhodčích doložek, objasňuje rozdíly mezi soudním a rozhodčím řízením a také rozdíly mezi jednotlivými druhy rozhodčího řízení.

Druhá až šestá kapitola postupně rozebírají institut prorogační doložky. Nejprve vymezují prameny její úpravy a nastiňují vztahy mezi těmito prameny. To je důležité pro určení konkrétního předpisu, podle kterého se bude doložka posuzovat. Dále se kapitoly věnují formálním náležitostem prorogační doložky a značný prostor je věnován také inkorporaci prorogační doložky do smlouvy z jiného dokumentu. V páté kapitole jsou popsány některé další náležitosti doložek, kterým je třeba věnovat pozornost, a to určitost zvoleného soudu a oddělitelnost doložky od zbytku smlouvy. Šestá kapitola se poté věnuje některým druhům prorogačních doložek, a to doložkám výlučným a nevýlučným a také doložkám podle ochranných ustanovení nařízení Evropské unie Brusel I bis.

Kapitoly sedm až jedenáct jsou potom zaměřeny na doložku rozhodčí. Opět je ze všeho nejdříve vymezena právní úprava. Následuje popis druhů rozhodčích doložek a také požadavky na jejich platnost. Mezi ně patří zejména arbitrabilita sporu. I u rozhodčích doložek je věnován prostor některým zvláštním vlastnostem. Zde je to jednak oddělitelnost doložky, jednak možnost uzavřít doložku víceetapovou.

Poslední dvanáctá kapitola se věnuje problematice rozporu mezi prorogační a rozhodčí doložkou. Ten může nastat, pokud strany platně uzavřou oba dva typy těchto doložek, které si ovšem obsahově vzájemně odporují.

Práce jako celek si tedy klade za cíl představit nejdůležitější aspekty prorogačních a rozhodčích doložek – analyzovat jejich právní úpravu a objasnit, jak tyto doložky správně formulovat, aby mohly plnit svůj účel a usnadňovat stranám mezinárodně-obchodní styk.

1. Mezinárodní obchod a řešení sporů

Díky vlivu stále postupující globalizace je 21. století obdobím, kdy dochází k čím dál pevnějšímu propojování jednotlivých trhů, ekonomik a tím pádem také k nárůstu objemu mezinárodního obchodu, přeshraničních toků investic a jiných finančních prostředků, přesunu zboží atd. Společně s tím, jak narůstá množství přeshraničních obchodních vztahů, však pochopitelně narůstá také vznik sporů, které z těchto vztahů vyplývají. Společnosti i jednotlivci se pak ocitají v situaci, kdy musejí čelit cizím právním řádům, cizím soudům a cizím zvyklostem. Z toho pro ně pramení značné komplikace, které mohou mít za následek větší časové i finanční zatížení a v konečném důsledku i samotnou prohru ve sporu. Existují však nástroje, které pomáhají stranám v co největší možné míře minimalizovat negativní důsledky, jež vyplývají ze sporů v rámci přeshraničních právních vztahů, jak bude v této práci postupně rozebráno a přiblíženo.

1.1. Mezinárodní prvek v soudním a rozhodčím řízení

Na úvod práce věnující se některým nástrojům pro mezinárodní řešení sporů je jistě vhodné přesně vymežit, ve kterých případech se bude jednat skutečně o mezinárodní řešení sporu či mezinárodní rozhodčí řízení, v němž se uplatní instrumenty mezinárodního práva soukromého. Prorogační a rozhodčí doložky nachází totiž uplatnění i ve vnitrostátním právu, nejedná se tedy o nástroje pouze mezinárodněprávní. Tato práce je však zaměřena výlučně na jejich uplatnění v mezinárodněprávních vztazích.

Rozlišovacím znakem je zde existence tzv. mezinárodního prvku v daném právním poměru. Tento prvek se objevuje v okamžiku, kdy právní poměr (resp. právní vztah) získává přeshraniční dosah a dostává se do vztahu s cizím státem a jeho právním řádem. Může být obsažen v kterémkoliv z následujících elementů právního vztahu (či dokonce v několika z nich). 1) V subjektu právního vztahu, pokud je jeho stranou cizinec či zahraniční právnická osoba. 2) Ve skutečnosti, která je pro právní vztah významná, jestliže nastala či má nastat v zahraničí (může se jednat o právní jednání či událost, které jsou předmětem sporu). 3) V předmětu právního vztahu, jestliže je nějakým způsobem vázán na cizí stát (např. v něm je umístěn či v něm má být realizován). 4) V právním poměru akcesorickém k jinému právnímu poměru, který se řídí cizím právem, či s ním jinak souvisejícím.¹

¹ KUČERA, Zdeněk, Monika PAUKNEROVÁ a Květoslav RŮŽIČKA. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-550-0. Str. 23-24.

Mezinárodní prvek u právního poměru může být dále buď relativní, nebo absolutní. Relativní mezinárodní prvek označuje vztah k jedinému cizímu státu a přítomen je např. v situaci, kdy český soud rozhoduje o sporu dvou německých občanů (pokud by stejný spor rozhodoval jejich domácí německý soud, o žádný mezinárodní prvek by z jeho úhlu pohledu nešlo). Absolutní mezinárodní prvek je přítomen, je-li dán vztah ke dvěma a více státům. Do této kategorie spadají např. všechny situace, kdy osoby ze dvou či několika cizích států uzavírají smlouvy (mezinárodní prvek je zde přítomen z úhlu pohledu kteréhokoliv státu), a právě na tuto kategorii je také soustředěna právní úprava na mezinárodní úrovni, které bude věnován prostor v kapitolách této práce pojednávajících o pramenech práva.²

Dále je také třeba uvést, že u mezinárodní obchodní arbitráže uvádí literatura následující dvě kritéria určující, zda se jedná o arbitráž skutečně *mezinárodní*. Jedná se jednak o kritérium stran sporu čili zda má alespoň jedna ze stran bydliště či sídlo v cizině. A jednak o kritérium povahy sporu, a sice, zda má spor mezinárodně-obchodní povahu, zda např. dochází k přeshraničnímu přesunu zboží, služeb atd.³

U právních poměrů vykazujících výše uvedené znaky hovoříme o přítomnosti mezinárodního prvku. Ve sporech, které vzniknou z takovýchto vztahů, budou uplatněny nástroje mezinárodního práva soukromého, ať už obsažené ve vnitrostátním právu, v právu Evropské unie či v mnohostranných mezinárodních smlouvách.

1.2. Vztah soudního a rozhodčího řízení

V případě, že z právního poměru mezi stranami vyvstane spor, mají tyto strany několik možností, jak dále postupovat. Těmito možnostmi jsou soudní řízení, rozhodčí řízení, případně také další alternativní metody řešení sporu.

Soudní řízení je tradiční metoda řešení sporu. Vzhledem k tomu, že vztahy vznikající mezi účastníky mezinárodního obchodu mají obvykle soukromoprávní povahu, hovoříme zde o tzv. civilním soudním řízení. Civilní soudní řízení lze definovat jako proces, při kterém obecné soudy poskytují ochranu soukromoprávním a některým jiným právním vztahům.⁴ Tyto obecné soudy jsou zřizovány a garantovány jednotlivými státy, neboť soudní moc je jednou ze složek státní moci a stát ji vykonává z pozice suveréna na svém území. Zároveň platí, že

² KUČERA, Zdeněk, Monika PAUKNEROVÁ a Květoslav RŮŽIČKA. Ref. 1, str. 25.

³ MAKARIUS, Vít. *Rozhodčí smlouvy v mezinárodním obchodě*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-295-3. Str. 7.

⁴ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ. *Civilní právo procesní. Část první, Řízení nalézací: soudy, notářství, advokacie, exekutorské úřady, sporné řízení soudní, nesporná (zvláštní) řízení, rozhodčí řízení, mediace*. Praha: Leges, 2015. Student. ISBN 978-80-7502-076-5. Str. 32-34.

soudní ochrana poskytovaná státními soudy může být stranami sporu využita bez dalšího, není k tomu potřeba žádné speciální zmocnění či ujednání. V České republice je tato ochrana garantována na ústavní úrovni v Listině základních práv a svobod⁵, jejíž pátá hlava je věnována právu na soudní a jinou právní ochranu.⁶ Zajištění a aplikace tohoto práva je předpokladem k tomu, aby mohl být stát považován za stát právní.

Rozhodčí řízení je druhou možností, jak se lze domáhat ochrany svých zájmů. Stejně jako v případě soudního řízení se jedná o proces, během kterého je rozhodováno o soukromoprávních poměrech. Na rozdíl od soudního řízení zde však rozhodují soukromé subjekty, jimiž jsou rozhodci, nikoliv státem zřizované soudy. Již Listina základních práv a svobod dává stranám možnost domáhat se soudní ochrany nejen u soudu, ale ve stanovených případech také u jiného orgánu. Toto ustanovení je pro existenci rozhodčího řízení důležité, neboť stát je suverénem, který si na svém území nárokuje soudní pravomoc, a bez jeho souhlasu by k přenosu soudní pravomoci na jiný subjekt nemohlo dojít. Případy, kdy mohou strany využít konkrétně rozhodčího řízení, jsou v České republice stanoveny zákonem o rozhodčím řízení. Ten ve svém druhém paragrafu stanovuje, jaký okruh sporů, k jejichž projednání by byl jinak příslušný soud, lze předat do rozhodčího řízení.⁷ A jelikož se ujednáním o příslušnosti rozhodčího soudu strany v podstatě vzdávají práva na projednání sporu před obecným soudem a svěřují jej do rukou rozhodcům, je tuto příslušnost možné založit pouze výslovným ujednáním stran. Nelze k ní přistoupit bez dalšího jako k tradičnímu soudnímu řízení.

Relevantním ustanovením pro realizaci rozhodčího řízení namísto soudního řízení je v České republice také § 106 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu. Toto ustanovení upravuje situace, kdy je před civilní soud postaven spor, který by měl být podle smlouvy účastníků řešen v rozhodčím řízení. Pokud žalovaný namítne tuto skutečnost nejpozději při svém prvním úkonu ve věci, soud řízení zastaví. Pokud však účastníci prohlásí, že na smlouvě netrvají, může civilní soud věc přesto projednat. Dále soud věc projedná také v případě, že shledá neplatnost smlouvy nebo pokud věc podle českého práva nemůže být posouzena v rozhodčím řízení.⁸

⁵ Usnesení č. 2/1993 Sb. předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

⁶ Listina základních práv a svobod. Hlava V. čl. 36 odst. 1: Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.

⁷ Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení.

⁸ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

Závěrem je třeba zmínit také existenci tzv. alternativních metod řešení sporů, známých pod zkratkou ADR.⁹ Mezi tyto metody bývá řazeno i samotné rozhodčí řízení, neboť i to je alternativou té nejtradičnější metody řešení sporu, a sice soudního řízení. Mezi ADR dále patří také opětovné jednání, smírčí řízení, mediace apod. Strany k těmto metodám přistupují dobrovolně, mají vliv na jejich průběh i výsledek¹⁰ a mohou se díky nim vyhnout soudnímu řízení, které pro svou délku nemusí být v jejich nejlepším zájmu.

1.2.1. Druhy rozhodčího řízení

V případě, že se strany rozhodnou využít možnosti předložit svou věc k projednání rozhodcům, mohou si vybrat ze dvou typů rozhodčích řízení, kterými jsou institucionální rozhodčí řízení a tzv. rozhodčí řízení ad hoc.

Jak napovídá už jeho samotný název, institucionální rozhodčí řízení probíhá v rámci zavedené a administrativně vybavené instituce – stálého rozhodčího soudu. Ten má své vlastní sídlo, jednací řád, organizační strukturu, administrativní zázemí a další podstatné záležitosti, které při řízení dává k dispozici sporným stranám.

Nespornou výhodou institucionálního rozhodčího řízení je to, že si strany samy nemusejí zajišťovat žádné organizační záležitosti, soud si vše vede a zařizuje sám. Zpravidla strany společně s výběrem stálého rozhodčího soudu přijímají i jeho rozhodčí pravidla, která mimo jiné upravují počet rozhodců, jejich výběr apod., čímž je omezena možnost stran si tyto věci samostatně zvolit. Není ovšem nic výjimečného, aby si strany zvolily při jednání před stálým rozhodčím soudem i jiná rozhodčí pravidla. Např. ICSID (Mezinárodní centrum pro řešení investičních sporů) na svých webových stránkách výslovně nabízí možnost konat rozhodčí řízení také pod jinými rozhodčími pravidly, např. Rozhodčími pravidly UNCITRAL.¹¹

Je důležité zdůraznit, že samotný rozhodčí soud spor mezi stranami nerozhoduje. Poskytuje jim veškeré zázemí, včetně volby jednotlivých rozhodců, a právě tyto rozhodci potom řízení vedou a rozhodují.¹² Zároveň jsou služby rozhodčích soudů zpoplatněny, což jsou pro strany výdaje, které se dále přičítají k nákladům na rozhodce. Mezi služby těchto soudů obvykle patří také administrativa těchto poplatků a jejich včasné vybírání od stran sporu.

⁹ Zkratka pochází z anglického *alternative dispute resolution*.

¹⁰ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ. Ref 4, str. 557.

¹¹ Non-ICSID Arbitration. 2018. *ICSID* [online]. [cit. 22. 3. 2018] Dostupné z: <https://icsid.worldbank.org/en/Pages/process/Non-ICSID-Arbitration.aspx>.

¹² BORN, Gary B. *International arbitration and forum selection agreements: Drafting and enforcing*. Fourth edition. The Netherlands: Kluwer Law International, 2013. ISBN 978-90-411-4776-9. Str. 45.

V České republice je stálým rozhodčím soudem s obecnou působností Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky.¹³ V zahraničí patří mezi známé a často využívané rozhodčí soudy ICC (Mezinárodní obchodní komora), dále LCIA (Londýnský mezinárodní rozhodčí soud), v investičních sporech ICSID, případně AAA (Americká arbitrážní asociace). Další známé rozhodčí soudy se nacházejí také v Singapuru, Hong Kongu, Dubaji, Vídni¹⁴ a mnoha dalších význačných světových městech a zemích.¹⁵

Oproti tomu jako ad hoc je označováno takové rozhodčí řízení, které nemá institucionalizovanou podobu. Senát, resp. rozhodce je zde ustanoven pouze pro rozhodnutí jednoho konkrétního sporu a po vydání rozhodčího nálezu jeho působení končí.

Jak již bylo uvedeno výše, při řízení před stálým rozhodčím soudem strany zpravidla přijímají také rozhodčí pravidla tohoto soudu. To při řízení ad hoc pochopitelně neplatí, proto je nutné, aby strany při sjednávání příslušnosti rozhodců pamatovaly na začlenění více podstatných náležitostí. Je vhodné např. určit rozhodce nebo alespoň způsob, jakým mají být zvoleni, místo rozhodčího řízení, jeho jazyk atd. Nic však stranám nebrání v tom, aby se zcela odvolaly na rozhodčí pravidla některého ze stálých rozhodčích soudů. Tento postup je pro strany výhodný právě z toho důvodu, že redukuje riziko opomenutí některé z podstatných záležitostí, což by mohlo způsobit potíže později v průběhu řízení.

Ad hoc řízení může být v některých případech stranami preferováno. Je to z toho důvodu, že je o něco méně nákladné, neboť zde není potřeba platit administrativní pracovníky soudu. Na druhou stranu si však strany musejí administrativní záležitosti řešit samy, takže jejich finální úspora nemusí být nakonec tak výrazná. Ze stejného důvodu se předpokládá, že ad hoc rozhodčí řízení může být o něco flexibilnější a důvěrnější. Institucionální rozhodčí řízení však stranám nabízí větší míru jistoty a zaměstnanci rozhodčího soudu jsou vázáni mlčenlivostí.¹⁶ Podle *Borna* může mít navíc rozhodčí nálezy vydaný stálým rozhodčím soudem větší váhu při výkonu tohoto nálezu před národním soudem. V některých zemích, například v Číně, byly rozhodčí nálezy z ad hoc řízení až donedávna prakticky nevykonatelné, a to i navzdory tomu, že takový postup odporuje Newyorské úmluvě.¹⁷ Napadení vykonatelnosti rozhodčího nálezu

¹³ Kromě něj v ČR působí Burzovní rozhodčí soud při Burze cenných papírů Praha a Rozhodčí soud při Českomoravské komoditní burze Kladno. Oba tyto rozhodčí soudy však řeší jen některé oblasti sporů, např. spory vzniklé z obchodů s investičními instrumenty či komodit. Nemají tedy obecnou působnost.

¹⁴ Jedná se o Singapore International Arbitration Centre (SIAC), Hong Kong International Arbitration Centre (HKIAC), Dubai International Arbitration Centre (DIAC), Vienna International Arbitration Centre (VIAC).

¹⁵ BORN, Gary B. Ref. 12, str. 46-55.

¹⁶ BORN, Gary B. Ref. 12, str. 65.

¹⁷ BORN, Gary B. Ref. 12, str. 66.

pak v takových případech vede k dalšímu prodlužování řízení. Ačkoliv by tyto případy vůbec neměly nastávat, zcela vyloučit je nelze. To může být dalším důvodem, proč dají strany přednost institucionální arbitráži před ad hoc arbitráží.

1.2.2. Volba mezi soudním a rozhodčím řízením

Faktory ovlivňující volbu mezi jednotlivými typy rozhodčího řízení byly nastíněny již v předchozí podkapitole, tato se nyní zaměří na volbu mezi soudním řízením a rozhodčím řízením obecně. Oba tyto typy řízení vykazují některé shodné rysy. V obou případech je řízení jednostranně zahájeno podáním žaloby, na které navazuje proces, jehož výsledkem je věcné a autoritativní rozhodnutí. Na jeho základě se potom lze domáhat nařízení výkonu rozhodnutí. Řadou dalších rysů se však obě řízení liší, a právě na základě těchto různých vlastností si strany mohou určit, které řízení bude pro jejich konkrétní případ více vyhovující. Záležit tak bude na jejich specifických potřebách a možnostech, na pravděpodobnosti napadnutí vydaného rozsudku, na snadnosti jeho vykonatelnosti atd.

Obecně má rozhodčí řízení pověst daleko rychlejší a levnější alternativy litigace. Co se týče nákladů na řízení, je však nutno podotknout, že i mezinárodní rozhodčí řízení může být finančně značně náročnou záležitostí (je nutné hradit zálohy u stálých rozhodčích soudů atd.).¹⁸ Rychlost je však jistě faktorem, na základě kterého se strany mohou rozhodnout přiklonit raději k rozhodčímu řízení. Další vlastností rozhodčího řízení je, že je oproti soudnímu řízení neformální. To znamená, že strany mohou s řízením o něco volněji disponovat, např. si řízení časově omezit, vybrat si rozhodné právo či nejvíce vyhovující rozhodčí pravidla.

S rychlostí rozhodčího řízení souvisí jeho jednoinstančnost. Zatímco již tak zdlouhavé soudní řízení se může dále protáhnout podáním odvolání, rozhodčí řízení zpravidla končí vydáním pravomocného rozhodčího nálezu.¹⁹ Rozhodčí nález je tady v zásadě konečným rozhodnutím ve věci, což činí z rozhodčího řízení pro strany, které si nemohou dovolit čekat třeba i několik let na výsledek sporu, velice žádoucí variantu. Na druhou stranu však může být jednoinstančnost ze stejného důvodu chápána jako nevýhoda. Jestliže je rozhodnutí stíženo vadami, lze v rámci soudního řízení usilovat o nápravu u odvolací instance. To při rozhodčím řízení není možné.

¹⁸ UNCTAD, 2005. *Dispute settlement. International commercial arbitration* [online]. [cit. 22. 3. 2018] Dostupné z: http://unctad.org/en/docs/edmmisc232add38_en.pdf.

¹⁹ Podle § 23 ZRŘ končí rozhodčí řízení buď právní mocí rozhodčího nálezu, nebo doručením usnesení v případech, kdy se rozhodčí nález nevydává. Vydaný rozhodčí nález pak může být dále napaden jen výjimečně v zákonem stanovených případech. Buď může být přezkoumán podle § 27 ZRŘ v případě, že se na takové možnosti strany v rozhodčí smlouvě dohodly. Nebo může být za podmínek podle § 31 an. zrušen soudem.

Dalším specifickým rysem rozhodčího řízení, které soudní řízení postrádá, je jeho neveřejnost. To znamená, že strany mohou před veřejností úspěšně tajit, že nějaký spor vůbec probíhá. Strany si také mohou samy zvolit rozhodce, kteří budou jejich spor rozhodovat. Oproti státnímu soudu, kde rozhodují soudci se znalostí práva, nikoliv však s odbornými znalostmi ze specifického oboru, je zde zaručena větší míra odborného posouzení. Zároveň již nemusí být nutné přizvat znalce, čímž by se dala navyšovala nákladnost sporu i jeho délka.

Pro výběr rozhodčího řízení před řízením soudním se strany mohou rozhodnout také na základě možnosti uznání a výkonu konečného rozhodnutí. Uznání a výkon rozhodčích nálezů je umožněn takřka po celém světě díky tzv. Newyorské úmluvě, o níž bude pojednáno dále v kapitole věnující se pramenům rozhodčích doložek a mezinárodního rozhodčího řízení obecně. Uznávání a výkon soudních rozhodnutí je v Evropské unii velice usnadněno díky nařízením Brusel I bis, jemuž bude rovněž věnován prostor v rámci výkladu pramenů právní úpravy prorogačních doložek. Toto usnadnění však platí pouze pro země EU, na které se toto nařízení vztahuje. Na rozdíl od výkonu rozhodčích nálezů, pro soudní rozhodnutí neexistuje žádná mnohostranná mezinárodní smlouva, která by zajišťovala bezproblémové uznání a výkon téměř kdekoli na světě. Uznání a výkon soudního rozhodnutí mezi zeměmi mimo právní režim EU proto mohou být velice obtížné, někdy takřka nemožné.

Všechny tyto skutečnosti musí strany pečlivě zvážit a na jejich základě se rozhodnout, kterému typu řízení dají přednost. Podle specifických vlastností jednotlivých řízení, ať již soudního a rozhodčího, či rozhodčího institucionálního a ad hoc, pak strany mohou dopředu plánovat svou strategii pro řešení sporu.

1.3. Prorogační a rozhodčí doložka

Existuje řada možností a způsobů, jak řešit mezinárodně-obchodní spor. Proto je pro strany důležité vymezit, který z těchto způsobů se jich konkrétně v případě sporu bude týkat. K nastolení jistoty stran v této oblasti je proto důležité najít odpověď na následující otázku: „Kde a kým bude vzniklý spor rozhodnut?“²⁰ Odpověď na ni totiž může výsledek sporu zcela zásadně ovlivnit. Právní řád není jednotný pro všechny státy světa. Každá země disponuje vlastním a ten se od ostatních různou měrou odlišuje. Právní normy z různých právních řádů mohou být systematicky odlišně zařazeny²¹, mohou být odlišně vykládány, odlišný může být i postup stanovení soudní příslušnosti a vedení řízení. Všechny tyto faktory ovlivňují strany

²⁰ BORN, Gary B. Ref. 12, str. 1.

²¹ Např. institut, který má v jednom právním řádu hmotněprávní povahu, bude v jiném řazen do práva procesního apod.

při rozhodování o tom, kde a kým bude jejich spor rozhodován. Při řízení v právním řádu, který je pro některou ze stran cizí, se navíc přidávají komplikace více technického rázu. Mezi ně patří např. jazyková bariéra, nutnost obstarat znalce, tlumočníky či právní pomoc domácích advokátů. Strana vstupující do obchodněprávního vztahu se zahraničním obchodním partnerem má tak mnohé důvody k obavám pro případ, že by z jejich dohody vznikl spor.

Právě z důvodu této nežádoucí nejistoty strany mohou ke svým smlouvám připojit doložky, jejichž obsahem je volba způsobu řešení případného sporu.²² Tyto doložky mají formu buď prorogační doložky, nebo rozhodčí doložky.

Prorogační doložka, v zahraničních zdrojích také označovaná jako *forum selection clause*, *jurisdiction clause* či *choice-of-forum clause*, zavazuje strany k tomu, aby případný spor řešily u soudu či soudů, na kterých se ve smlouvě dohodly. Mohou si tak určit příslušnost soudů určité země nebo přímo některého jmenovitě určeného soudu.²³

Rozhodčí doložka má odlišné účinky. Jejím uzavřením se strany zavazují k tomu, že jejich spor bude řešen v rámci arbitráže. Cílem doložky tedy není primárně volba konkrétního soudu, nýbrž předání věci z režimu soudního řízení do řízení rozhodčího.

K přijetí některé z doložek pro řešení sporů se mohou strany rozhodnout v kterémkoliv okamžiku, doložky tedy nemusejí být sjednány pouze s podpisem smlouvy, ke které se váží. K jejich uzavření může dojít a) již v průběhu vyjednávání stran před samotným uzavřením smlouvy, b) po uzavření smlouvy, ale stále ještě předtím, než dojde ke vzniku sporu nebo c) po uzavření smlouvy a zároveň až poté, kdy dojde ke sporu.²⁴ Je však nutné brát v úvahu, že pro strany je mnohem složitější dojít ke konsensu ve chvíli, kdy již nastal problém a má být řešen soudní cestou, případně cestou rozhodčího řízení. Vyjednávání podmínek je daleko snadnější mezi stranami, které mezi sebou nemají nepřátelské vztahy a snaží se společně vytvořit podmínky pro naplnění jejich dohody k oboustranné spokojenosti.

²² V angličtině souhrnně označovány jako *dispute resolution clauses*, tedy *doložky o řešení sporů*.

²³ Určit si konkrétní soud příslušný k rozhodování sporu je samozřejmě možné také v čistě vnitrostátních právních vztazích. Pro vnitrostátní právní vztah může být přijata i rozhodčí doložka.

²⁴ ROBERTS, Funmi, 2008. Drafting the dispute resolution clause: The Midnight clause. *NewsJournal of the Chartered Institute of Arbitrators* [online]. [cit. 22. 3. 2018] Dostupné z: <http://www.nigerianlawguru.com/articles/arbitration/DRAFTING%20THE%20DISPUTE%20RESOLUTION%20CLAUSE.pdf>.

2. Prorogační doložka

Prorogační doložkou se rozumí ujednání stran, kterým si stanovují příslušnost soudu či soudů, u nichž má být vedeno případné soudní řízení. Tato dohoda vnáší do vztahů mezi stranami větší míru jistoty a předvídatelnosti. Ne vždy jsou však strany schopny či ochotny dohodnout se na určení soudní příslušnosti.

Děje se tak například proto, že žádná ze stran nechce přistoupit na to, aby byl jako příslušný soud určen domovský soud protistrany. Důvodem je pocit znevýhodnění, který by strana takovým krokem mohla pociťovat. Pokud však má řízení probíhat ve státě s vyspělou právní kulturou, nejsou takové obavy příliš opodstatněné, neboť je zde vysoká garance zákonného procesu a kvalitního a nestranného rozsudku.

Strana, která je nucena akceptovat místo soudu protistrany, může čelit také zvýšeným nákladům na vedení řízení. Jak již bylo řečeno výše, hradí obstarávání překladů, pomoc ze strany domácích advokátů a další nezbytné záležitosti. Strany mají samozřejmě také možnost zvolit si jako sudiště soud třetí nezávislé země, kde budou jejich podmínky totožné.

Ačkoliv vyjednávání o příslušném soudu může být pro strany komplikované, není pochyb o tom, že je prorogační doložka užitečným nástrojem pro zvýšení právní jistoty stran. Pokud strany doložku nesjednají a nedohodnou se na ní ani následně po vzniku sporu, musejí se podřítit zákonnému režimu. Takto určené sudiště však pro strany nemusí být tolik vyhovující. Vzhledem k jejich důležitosti může být proto až zarážející, jak často bývají doložky stranami kontraktu zanedbávány či podceňovány. V zahraničních publikacích si dokonce získaly označení *midnight clauses* neboli *půlnocní doložky*.²⁵ Je to z toho důvodu, že bývají ke smlouvě připojovány až úplně na závěr, mnohdy jen ledabyly a pouze pro formu. Nedbalost projevená při psaní doložky se pak projeví až ve chvíli, kdy dojde ke sporu a strany musejí podle takové doložky postupovat.

²⁵ ROBERTS, Funmi. Ref. 24.

3. Prameny právní úpravy prorogační doložky

Následující kapitola se zabývá prameny právní úpravy prorogačních doložek. Z nich vyplývá nejen možnost smluvních stran uzavřít prorogační doložku, ale také nezbytné náležitosti doložky, formální požadavky na ni atd. Tyto prameny se vyskytují jak na úrovni českého vnitrostátního práva, tak i především na úrovni práva Evropské unie, kde je tato materie obsáhle upravena. Stejně tak existují i mezinárodní smlouvy, které úpravu prorogační doložky upravují nebo se jí alespoň dotýkají.

Pro účely této kapitoly budou prameny právní úpravy řazeny podle jejich relevance z úhlu pohledu České republiky. Nejprve bude tedy zmíněna úprava v právu Evropské unie, následně právní úprava v mezinárodních smlouvách a na závěr dnes nejméně významná úprava ve vnitrostátním právu.

3.1. Právo Evropské unie

Legislativa Evropské unie je pro smluvní stranu z České republiky tím nejdůležitějším a patrně nejčastěji aplikovaným pramenem práva pro prorogační doložky v mezinárodním obchodním styku.

Evropská unie disponuje řadou nástrojů, kterými usnadňuje realizaci svých čtyř svobod pohybu – pohybu osob, zboží, služeb a kapitálu. Vzhledem ke snadné prostupnosti mezi jednotlivými členskými státy je však nutné zabezpečit také další oblasti, které se svobodou pohybu nevyhnutelně souvisí. Mezi ně patří např. fungování soudnictví v přeshraničních sporech, spolupráce v justičních věcech, předvídatelný výběr rozhodného práva, uznání a výkon cizích soudních rozhodnutí. V procesní rovině, kam dohody o soudní příslušnosti patří, je v současné době stěžejní Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (dále jen „nařízení Brusel I bis“).

3.1.1. Nařízení Brusel I bis

Toto nařízení je nově přepracovanou verzí dříve účinného Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (dále jen „nařízení Brusel I“).²⁶ Do věcné působnosti tohoto nařízení na území Evropské unie spadala oblast určování soudní příslušnosti a zároveň také uznávání a

²⁶ Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech

výkonu rozhodnutí v civilních a obchodních věcech. Ani nařízení Brusel I však nebylo v době svého přijetí v evropském prostoru žádnou novinkou v této oblasti. Nahradilo Úmluvu o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech z roku 1968 (dále jen „Bruselská úmluva“),²⁷ která stejnou oblast v Evropské unii upravovala až do 1. března 2002, kdy nové nařízení nabylo účinnosti. Česká republika do EU vstoupila v roce 2004, tedy již v době účinnosti nařízení Brusel I. Nařízení úpravu Bruselské úmluvy z velké části převzalo, proto je dodnes relevantní a použitelná velká řada soudních rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie (dále jen „SDEU“) vztahujících se k Bruselské úmluvě. Stejně tak jsou stále využitelné různé dokumenty a zprávy, které úmluvu komentují a interpretují (např. tzv. Jenardova zpráva).²⁸

Dle preambule samotného revidovaného nařízení Brusel I bis fungoval Brusel I uspokojivě, bylo však zapotřebí *„zdokonalit uplatňování některých jeho ustanovení, dále zjednodušit volný pohyb soudních rozhodnutí a posílit přístup ke spravedlnosti. Vzhledem k tomu, že je třeba provést větší počet změn, by uvedené nařízení mělo být v zájmu srozumitelnosti a přehlednosti přepracováno“*.²⁹

Revize nařízení přinesla několik zásadních změn, z nichž v souvislosti s určováním sudiště vyzdvihují především rozšíření působnosti nařízení. Nově může být nařízení Brusel I bis za určitých okolností aplikován i v případě, kdy žalovaný nemá bydliště na území EU. Tato možnost je upravena v čl. 6 nařízení Brusel I bis, který stanovuje, že pro osoby s bydlištěm mimo EU bude příslušnost soudu určena dle jeho vlastních právních předpisů, a to s výhradou čl. 18. odst. 1 (spotřebitelské spory), čl. 21 odst. 2 (pracovněprávní spory) a článků 24 a 25 (výlučná příslušnost a ujednání o příslušnosti).³⁰

Úprava ujednání o příslušnosti je v nařízení Brusel I bis obsažena v článcích 25 a 26. Hlavním těžištěm úpravy je čl. 25 odst. 1 nařízení. V jeho první větě je stanoveno, že na základě dohody stran může být pro řešení již existujícího nebo budoucího sporu z konkrétního právního poměru příslušný soud či soudy některého členského státu. To platí, není-li tato dohoda neplatná podle práva zvoleného členského státu z hlediska věcné platnosti. Čl. 25 také výslovně stanovuje, že ujednat dohodu o příslušnosti lze bez ohledu na bydliště smluvních stran.

²⁷ Úmluva o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech z roku 1968

²⁸ BŘÍZA, Petr. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012. ISBN 978-80-7179-606-0. Str. 120.

²⁹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

³⁰ Srovnání Nařízení 44/2001 a Nařízení 1215/2012.

Dále je v článku stanoveno, že nestanoví-li strany jinak, je prorogační doložka výlučná. Výlučností prorogačních doložek se dále bude zabývat kapitola 6.1. této práce.

Čl. 25 upravuje také formální požadavky na prorogační doložku, které budou postupně podrobně rozebrány v kapitole 4 této práce.

Pro srovnání s nařízením Brusel I je podstatné zdůraznit, že dle Bruselu I bis je pro prorogaci nově zcela irelevantní bydliště stran. Podmínkou je jen to, aby byl jako sudiště vybrán některý z členských států. Podle nařízení Brusel I bylo nutné, aby alespoň jedna ze stran dohody o příslušnosti měla bydliště v EU. Díky tomu docházelo k nejasnostem ohledně toho, ke kterému okamžiku je zde nutné bydliště mít, zda k okamžiku uzavření dohody, nebo k okamžiku vzniku sporu. Mohla totiž nastat situace, že po uzavření dohody smluvní strana změnila bydliště a již jej neměla v členské zemi EU. Podle české komentářové literatury postačilo, pokud měla strana bydliště na území EU v době uzavření dohody, bez ohledu na jeho případné pozdější změny.³¹ Revize nařízení podobné nejasnosti odstranila.

Zároveň revize nařízení Brusel I svým čl. 31 odst. 2 vyřešila problém zahájení řízení i u jiného soudu, než na jakém se strany v dohodě shodly. V případě, kdy je zahájeno řízení u smluveného soudu, přerušuje se řízení u nesmluvených soudů, u kterých bylo zahájeno, dokud tento prorogovaný soud neprohlásí svou nepřislušnost. Tato úprava reaguje na rozhodnutí SDEU ve věci *Gasser*.³² V této věci došlo k takové situaci, že bylo řízení nejprve zahájeno u soudu, na jehož příslušnosti se strany nedomluvily. Teprve později byl návrh na zahájení řízení doručen také k soudu dohodnutému. SDEU v této věci judikoval, že za takové situace má prorogovaný soud přerušit řízení, dokud první oslovený soud nerozhodne o své nepřislušnosti. Toto rozhodnutí však otevřelo prostor pro úmyslné protahování řízení, kdy mohly strany cíleně podat žalobu k jinému soudu, než na jakém se dohodly.³³ Prorogovaný soud by poté musel přerušit řízení a čekat, dokud nepřislušný soud svou nepřislušnost nevysloví. Až poté by mohl v řízení pokračovat a rozhodnout. Nařízení Brusel I bis tento problém efektivně vyřešilo.

3.2. Právní úprava v mezinárodních smlouvách

³¹ *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2014. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-528-2. Str. 499.

³² Rozhodnutí SDEU C-116/02 ze dne 9. prosince 2003 ve věci *Erich Gasser GmbH v MISAT Srl*.

³³ TRÁVNÍČKOVÁ, Simona. *Revize nařízení Brusel I - otázky nad úpravou prorogace a litispence*. In: COFOLA 2011: the Conference Proceedings. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2011. Str. 2-4. Dostupné také z https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2011/files/normotvorba/Travnickova_Simona_6097.pdf [cit. 1. 3. 2016].

Kromě instrumentů práva Evropské unie existují také vícestranné i dvoustranné mezinárodní smlouvy, které se dotýkají problematiky uzavírání prorogačních doložek. Níže následuje výčet těch, které ovlivňují úpravu prorogace v České republice.

3.2.1. Haagská úmluva o dohodách o volbě soudu

Na prvním místě je třeba věnovat prostor Haagské úmluvě o dohodách o volbě soudu (dále jen „Haagská úmluva“), které je zřejmě nejvýznamnějším mezinárodněprávním instrumentem v této oblasti. Haagská úmluva byla podepsána v roce 2005 během zasedání Haagské konference o mezinárodním právu soukromém, Evropská unie ji ratifikovala v roce 2015. Primárně se Úmluva zaměřuje na dohody o výlučné soudní příslušnosti v občanských a obchodních sporech. Navíc upravuje nejen dohody samotné, ale také jejich uznání a výkon, a je tudíž všestranným mezinárodním právním nástrojem v oblasti uzavírání prorogačních doložek. Stranami Haagské úmluvy jsou v současnosti kromě zemí Evropské unie (s výjimkou Dánska) Čína, Mexiko, Černá Hora, Singapur, Ukrajina a Spojené státy americké.³⁴

Vztah Haagské úmluvy k nařízení Brusel I bis upravuje čl. 26 odst. 6 Haagské úmluvy. Haagská úmluva zde upřednostňuje soudní příslušnost podle pravidel „organizace regionální ekonomické integrace“,³⁵ a to v případech, kdy žádná ze stran nemá bydliště v takové smluvní zemi Haagské úmluvy, která by zároveň nebyla členským státem organizace regionální ekonomické integrace. Nařízení Brusel I bis se tak uplatní v případech, kdy mají obě strany bydliště v různých státech EU. Dále se nařízení použije, jestliže strany mají bydliště v zemích mimo EU, které ale nejsou smluvními stranami Haagské úmluvy. Haagská úmluva se naopak uplatní v případech, kdy mají obě strany bydliště mimo EU a jedna z nich má zároveň bydliště ve státě Haagské úmluvy. Haagská úmluva bude aplikovatelná i v případech, kdy prorogační dohodu uzavřou strany, z nichž jedna bude mít bydliště v EU a druhá ve státě Haagské úmluvy. Pokud strany ze zemí Haagské úmluvy, které zároveň nejsou členskými státy EU, uzavřou dohodu o příslušnosti soudu některé členské země EU, bude muset tento soud aplikovat Haagskou úmluvu.³⁶ V takovýchto případech by mohlo docházet k praktickým problémům, kdy např. přísnější podmínky pro prorogační dohody pod Haagskou úmluvou povedou až

³⁴ Status table. 37: Convention of 30 June 2005 on Choice of Court Agreements. 2018. *HCCH* [online]. [cit. 25. 5. 2018] Dostupné z: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=98>

³⁵ Mezi takové organizace patří i Evropská unie.

³⁶ MAGNUS, Ulrich a Peter MANKOWSKI. *Brussels Ibis Regulation*. Köln: Otto Schmidt, 2016-. European commentaries on Private International Law. ISBN 978-3-504-08005-1. Str. 595-596.

k neplatnosti uzavřené doložky. Proto Haagská úmluva v čl. 26 odst. 1 také stanoví, že má být vykládána jako co nejvíce slučitelná s ostatními smlouvami platnými pro smluvní státy.³⁷

Ujednání o soudní příslušnosti Haagská úmluva definuje jako dohodu uzavřenou mezi dvěma či více stranami, která splňuje stanovené podmínky. Na základě této dohody lze jako sudiště pro existující nebo budoucí spory zvolit soudy některého smluvního státu či některý konkrétní soud smluvního státu, příslušnost jiných soudů je tím vyloučena. Nestanoví-li smluvní strany jinak, považuje se takto sjednaná příslušnost za výlučnou.

Dále Haagská úmluva obsahuje ustanovení o příslušnosti zvoleného soudu. Stanovuje například, že založením příslušnosti soudu dohodou nejsou dotčena pravidla vztahující se k předmětu či hodnotě sporu nebo internímu rozdělení příslušnosti mezi soudy. Z toho vyplývá nemožnost změnit prorogační doložkou věcnou příslušnost soudu.

Haagská úmluva specifikuje také povinnost stranami nezvoleného soudu, u kterého řízení započalo, aby toto řízení přerušil nebo pozastavil, s výjimkou některých vypočtených situací, jako je například neplatnost dohody podle práva zvoleného soudu. Staré nařízení Brusel I postavení nezvoleného soudu neupravovalo, což působilo praktické potíže, jimiž se SDEU zabýval v rozsudku *Gasser*, viz kapitola 3.1.1.

3.2.2. Luganská úmluva

V souvislosti s výše uvedenou Bruselskou úmluvou a nařízením Brusel I je třeba zmínit také Úmluvu o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (dále jen „Luganská úmluva“).³⁸ Luganská úmluva je povahou mezinárodní smlouva, jejíž smluvní stranou je EU. Luganská úmluva byla ve svém prvním znění přijata v roce 1988 a s Bruselskou úmluvou má shodnou oblast úpravy, strukturu i znění.

Důvod, proč byla přijata smlouva prakticky kopírující Bruselskou úmluvu, je následující. Bruselská úmluva se začala ukazovat jako velice užitečný zjednodušující nástroj mezi evropskými státy, byla však určena pouze členům tehdejších Evropských společenství. Proto byla Luganská úmluva přijata jako alternativa zejména pro tehdejší členy Evropského společenství volného obchodu.³⁹

³⁷ Haagská úmluva o dohodách o soudní příslušnosti ze dne 30. 6. 2005.

³⁸ Úmluva o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech ze dne 21. 12. 2007.

³⁹ ROZEHNALOVÁ, Naděžda a Vladimír TÝČ. *Evropský justiční prostor (v občanských otázkách)*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2003. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Řada teoretická. ISBN 80-210-3054-2. Str. 175.

Dnes je účinné přepracované znění Luganské úmluvy II z roku 2007, jehož cílem je „dosáhnout stejné úrovně pohybu soudních rozhodnutí mezi členskými státy Evropské unie (EU) a Švýcarskem, Norskem a Islandem.“⁴⁰ Za splnění určitých podmínek Luganská úmluva umožňuje přistoupení i dalších zemí.

Luganská úmluva obsahuje ustanovení o ujednání o příslušnosti v sedmém oddíle, v člancích 23 a 24. Úprava je obdobou ujednání o příslušnosti podle nařízení Brusel I. V souladu s nařízením Brusel I a na rozdíl od nařízení Brusel I bis umožňuje sjednat dohodu takovým stranám, z nichž alespoň jedna má bydliště ve státu vázaném Luganskou úmluvou. Ovšem pokud by dohodu uzavřely strany, které bydliště v takovém státě nemají, nemohly by ostatní státy Luganské úmluvy ve sporu rozhodnout, ledaže by smluvený soud příslušnost odmítl. Formální požadavky na prorogační doložku jsou totožné jako požadavky v nařízení Brusel I, resp. nařízení Brusel I bis.

3.2.3. Dohoda EU-DK

Jelikož byla v této kapitole uvedena Luganská úmluva, je vhodné také doplnit existenci jiné mezinárodní smlouvy, a to smlouvy mezi EU a Dánskem, tzv. EU-DK dohody. Jejím účelem je rozšířit působnost nařízení Brusel I bis také na vztahy s Dánskem, které se jinak evropských předpisů v této oblasti neúčastní.⁴¹ K Lisabonské smlouvě je přiložen protokol o postavení Dánska, na základě kterého se Dánsko nepodílí na opatřeních přijatých v oblasti justiční spolupráce v civilních věcech. Dánsko má však možnost rozhodnout se takové opatření přijmout a provést.⁴²

Na základě EU-DK dohody se Dánsko rozhodlo provést nařízení Brusel I bis, proto se ustanovení o sjednávání soudní příslušnosti použijí i ve vztahu k Dánsku.

3.2.4. Úmluva CMR

Dále je nutno zmínit Úmluvu o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě z roku 1956 (dále jen „Úmluva CMR“).⁴³ Ta se soudní příslušností zabývá v článku 31, kde mimo jiné stanovuje, že řízení může být vedeno u soudu smluvních států určených

⁴⁰ Posílení spolupráce se Švýcarskem, Norskem a Islandem: Luganská úmluva (2007). *EUR-Lex* [online]. [cit. 24. 3. 2018] Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM%3A116029>.

⁴¹ Dohoda mezi Evropskou unií a Dánským královstvím o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech ze dne 13. 8. 2014.

⁴² Konsolidované znění Smlouvy o fungování Evropské unie. Protokol (č. 22) o postavení Dánska.

⁴³ Úmluva o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě ze dne 19. 5. 1956.

dohodou stran. Zakotvuje tedy pro strany sporu možnost vybrat jako sudiště některou ze smluvních zemí Úmluvy.

3.2.5. Dvoustranné smlouvy o právní pomoci

Další kategorií mezinárodních smluv jsou dvoustranné dohody o právní pomoci, ačkoliv jejich využití pro prorogaci není příliš široké. Podle komentářové literatury je tomu tak proto, že u smluv, které výslovně nezmiňují vlastní úpravu prorogačních doložek, se přednostně uplatní nařízení Brusel I bis.⁴⁴ Dít se tak bude z důvodu uplatnění principu takového výkladu mezinárodních závazků státu, aby bylo co nejvíce šetřeno podstaty unijního práva. Podle stejné komentářové literatury je jedinou smlouvou, která tak může aplikaci nařízení ovlivnit, v současnosti smlouva o právní pomoci mezi Československem a Mongolskem.⁴⁵ Ta o možné prorogaci soudní příslušnosti hovoří v odstavci 2 článku 37, kde ji výslovně umožňuje pro závazkové vztahy.⁴⁶

3.3. Právní úprava v České republice

V České republice upravuje soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém (dále jen „ZMPS“). Je to zákon, který se dle § 2 užívá v mezích vytyčených mezinárodními smlouvami, kterými je Česká republika vázána, a také přímo použitelnými ustanoveními práva Evropské unie.

Ustanovení §§ 85 a 86 ZMPS se týkají pravomoci českých soudů a možnosti sjednání příslušnosti zahraničního soudu. V § 85 ZMPS je stanoveno, že v oblasti závazkových práv může být příslušnost českých soudů založena také písemnou dohodou smluvních stran.⁴⁷ Je zde dále výslovně uplatněno pravidlo, že ujednání stran závazkového vztahu o sjednání soudní příslušnosti českého soudu nemůže obejít věcnou příslušnost stanovenou právními předpisy ČR. Ustanovení § 86 ZMPS dále určuje, že ujednání stran může založit také příslušnost zahraničního soudu. Obsahuje také výčet výjimek, kdy český soud ve věci rozhodne i přes to, že byla ujednána příslušnost cizího soudu. Jsou to případy, kdy se strany shodnou na tom, že na svém ujednání o příslušnosti netrvají. Dále případy, kdy by cizí rozhodnutí nemohlo být uznáno v ČR. Také jestliže se zahraniční soud rozhodl věci nezabývat a nakonec, pokud by bylo ujednání o soudní příslušnosti v rozporu s veřejným pořádkem.

⁴⁴ Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář. Ref. 29, str. 509.

⁴⁵ Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář. Ref. 29, str. 509.

⁴⁶ Vyhláška č. 106/1978 Sb. o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Mongolskou lidovou republikou o poskytování právní pomoci a o právních vztazích v občanských, rodinných a trestních věcech.

⁴⁷ Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.

Závěrem je však nutno konstatovat, že použitelnost § 85 ZMPS je v dnešní době prakticky eliminována, jelikož je ČR vázána výše popsáním nařízením Evropské unie Brusel I bis, které má i ve srovnání se svým předchůdcem Brusel I natolik širokou aplikovatelnost,⁴⁸ že se § 85 ZMPS stává obsoletním.⁴⁹

⁴⁸ Zejména s ohledem na to, že nově umožňuje sjednat soudiště v členském státě i stranám s bydlištěm mimo Evropskou unii.

⁴⁹ *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. Ref. 29, str. 500.

4. Formální platnost prorogační doložky

Nařízení Brusel I bis stanovuje požadavky na formu prorogační doložky v odstavci 1 článku 25. Stanovuje, že dohoda o příslušnosti musí být uzavřena a) písemně nebo ústně s písemným potvrzením, b) ve formě, která odpovídá zvyklostem zavedeným mezi stranami nebo c) ve formě, která odpovídá obchodním zvyklostem v mezinárodním obchodě. Navíc jsou zde naroveň písemné formě postavena sdělení provedená elektronickými prostředky.⁵⁰ Oproti jiným pramenům úpravy prorogačních doložek je tato úprava poměrně široká. Český ZMPS zná a připouští pouze písemnou formu dohody o příslušnosti. Haagská úmluva umožňuje uzavřít prorogační doložku buď písemně, nebo jiným prostředkem, který informace zpřístupňuje takovým způsobem, že je lze opětovně vyhledat a použít. Úmluva CMR naopak nestanovuje žádné formální požadavky na dohody o příslušnosti, které jsou podle ní uzavřeny. To podle české i zahraniční literatury zřejmě vede k závěru, že doložku lze uzavřít i ústně.⁵¹

4.1. Písemná forma a ústní forma s písemným potvrzením

Prorogační doložka je dohodou smluvních stran. K jejímu platnému uzavření proto musí být mezi stranami dosaženo konsensu. Písemná forma bude proto zřejmě nejpraktičtější formou, ze které půjde bez větších potíží dovodit, že shody mezi stranami skutečně bylo dosaženo, resp. že obě strany byly s ujednáním o příslušnosti obeznámeny a souhlasily s ním. Prorogační doložka může být sjednána dohodou stran v jednom dokumentu nebo i podpisem doložky v samostatném dokumentu každou ze stran.⁵² Stejně tak je možná ústní forma doložky, která je následně písemně potvrzena.

Písemné potvrzení doložky sjednané ústně řešil SDEU např. ve věci *Berghöfer*.⁵³ Smluvní strany v tomto případě změnilly ústně dohodu o příslušnosti a místo francouzského soudu prorogovaly soud německý. Následně byla tato dohoda potvrzena dopisem žalobce žalovanému, který však přijetí takového dopisu popíral. Otázkou pro soud bylo, zda může být takto sjednaná doložka platná, když ji písemně potvrdila pouze strana, v jejíž prospěch byla sjednána. SDEU rozhodl tak, že tyto okolnosti sjednání platné prorogační doložky nikterak nebrání. Je však nutno prokázat, že písemné potvrzení ústní dohody bylo skutečně doručeno druhé straně a ta proti němu nic nenamítala. Je samozřejmě také nutné, aby písemné potvrzení

⁵⁰ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

⁵¹ *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. Ref. 29, str. 508.

⁵² BŘÍZA, Petr. Ref. 26, str. 149.

⁵³ Rozhodnutí SDEU C-221/84 ze dne 11. 7. 1985 ve věci F. Berghoefér GmbH & Co. KG v ASA SA.

pouze konstatovalo znění dříve provedené ústní dohody, nemůže takovou dohodu jednostranně měnit či upravovat.

Ustanovení čl. 25 odst. 2 nařízení Brusel I bis dále stanoví, že písemné formě dohody o příslušnosti jsou rovnocenná veškerá sdělení elektronickými prostředky, umožňujícími trvalý záznam. Možností pořídit trvalý záznam je možnost vytištění dohody, jejího stažení na disk počítače apod. Stejně tak tuto podmínku naplňuje i uzavření dohody prostřednictvím e-mailu. Podstatná je také skutečnost, že není rozhodující, zda k provedení záznamu skutečně došlo. Důležité je, že taková možnost existuje.⁵⁴

V souvislosti s touto formou uzavření prorogační doložky se SDEU zabýval také uzavíráním tzv. *click-wrap* smluv, ve kterých účastník internetového obchodu pouze „zaklikne“ souhlas s obchodními podmínkami a následným odesláním uzavře smlouvu. Soudní dvůr zde dospěl k závěru, že takovýto postup naplňuje podmínky tehdejšího čl. 23 Bruselu I (dnešního čl. 25 Bruselu I bis).⁵⁵ Není dle něj podstatné, že zaškrtnutí souhlasu s obchodními podmínkami nevedlo k automatickému otevření okna s těmito podmínkami a že k tomu musel uživatel kliknout na příslušný přiložený odkaz. Důležité je, že zde existovala možnost obchodní podmínky zobrazit a vytisknout či z nich jiným způsobem vytvořit záznam. Zároveň není nutné, aby k vytvoření záznamu skutečně došlo, podstatné je, že to bylo umožněno.⁵⁶

4.2. Forma odpovídající zvyklostem zavedeným mezi stranami

Doložky ve formě, která odpovídá zvyklostem zavedeným mezi smluvními stranami, je možné se dovolat, jestliže strany spolu provádějí obchody určitým způsobem, tento způsob trvá již nějakou dobu a odehrál se opakovaně. V takovém případě lze rozumně usuzovat, že se strany na tento způsob vedení obchodu spoléhají a stává se jejich zvyklostí.

K platnosti prorogační doložky v takové formě je ovšem nutné, aby zde existoval počáteční konsensus stran, na jehož základě lze usoudit, že prorogační doložka má být skutečně součástí kontraktu mezi stranami. Tak tomu je například v případech, kdy mezi sebou strany dlouhodobě obchodují, pravidelně se odvolávají na obchodní podmínky, obsahující prorogační

⁵⁴ BŘÍZA, Petr. Ref. 26, str. 153-154.

⁵⁵ Rozhodnutí SDEU C-322/14 ze dne 21. 5. 2015 ve věci El Majdoub v CarsOnTheWeb.Deutschland GmbH.

⁵⁶ BRENNAN, Davinia. CJEU confirms that 'click-wrapping' meets the requirements of Article 23 of the Brussels I Regulation. In: *Lexology* [online]. 2. 6. 2015 [cit. 30. 3. 2018] Dostupné z: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=437b207e-f24c-4a12-8bad-9d9fc06c62f9>

doložku, a protistrana proti tomu nikdy neprotestovala. Popírat posléze existenci takto založené dohody o příslušnosti by bylo proti dobré víře strany.⁵⁷

SDEU se této problematice dotkl v již zmíněném judikátu *Segoura*,⁵⁸ ve kterém mimo jiné konstatoval, že jestliže proběhne ústní dohoda mezi stranami v rámci jejich zaběhnuté praxe, která zahrnuje také užívání všeobecných podmínek obsahujících prorogační doložku, pak tato ústní dohoda nemusí být písemně potvrzena.

Z výše uvedeného vyplývá předpoklad, na jehož základě lze uzavřít prorogační doložku formou odpovídající zavedeným zvyklostem mezi stranami, a sice: jestliže spolu strany v minulosti jednaly za určitých podmínek, ve svých budoucích vztazích budou jednat opět za těchto stejných podmínek. Jestliže se tedy strany v minulosti shodly na určitých smluvních podmínkách, jejichž součástí byla i dohoda o příslušnosti, a v dalších vztazích mezi sebou se řídily stejnými podmínkami, pak bude takto sjednaná prorogační doložka platná. Tak tomu bude, i když nebyla uzavřena či potvrzena v písemné formě.⁵⁹

4.3. Forma odpovídající obchodním zvyklostem v mezinárodním obchodě

Podle nařízení Brusel I bis lze prorogační doložku uzavřít také ve formě odpovídající obchodním zvyklostem v mezinárodním obchodě. Je to třetí a poslední forma ujednání o příslušnosti, kterou nařízení Brusel I bis rozeznává v čl. 25 odst. 1. Od písemné formy a formy odpovídající zvyklostem mezi stranami se tato odlišuje tím, že ji lze použít pouze pro vztahy vznikající v mezinárodním obchodě. Na prorogační doložky uzavřené v jiných než mezinárodně-obchodních vztazích ji použít nelze. Zároveň se musí jednat o zvyklost, která je v daném odvětví běžně známá a akceptovaná a kterou tudíž strany mezinárodně-obchodního vztahu znají nebo by měly znát. Tento pohled na mezinárodně-obchodní zvyklost vychází z Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (dále jen „CIGS“).⁶⁰ CIGS obsahuje ustanovení o tom, že jsou strany vázány jednak zvyklostmi zavedenými mezi sebou, jednak i mezinárodními obchodními zvyklostmi, které jsou v mezinárodním obchodě běžně známé a používány.⁶¹

⁵⁷ MAGNUS, Ulrich a Peter MANKOWSKI. Ref. 34, str. 644.

⁵⁸ Rozhodnutí SDEU C-25/76 ze dne 14. 12. 1976 ve věci *Galeries Segoura SPRL v Société Rahim Bonakdarian*.

⁵⁹ BRIGGS, Adrian. *Agreements on jurisdiction and choice of law*. Oxford: Oxford University Press, 2008. Oxford private international law series. ISBN 978-0-19-928230-2. Str. 272.

⁶⁰ Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží ze dne 11. 4. 1980.

⁶¹ United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods [online]. United Nations, November 2010. [cit. 30. 3. 2018] Dostupné z: <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/sales/cisg/V1056997-CISG-e-book.pdf>

SDEU se platností doložky uzavřené v této formě zabýval ve věcech *MSG* a *Hugo Trumpy*. Ve věci *MSG* SDEU dospěl k závěru, že ačkoliv se i u volnějších forem dohod o příslušnosti, jako jsou např. zvyklosti mezi stranami, požaduje, aby zde existoval počáteční souhlas smluvních stran s prorogační doložkou, u zvyklostí v mezinárodním obchodě se tento souhlas presumuje.⁶² O tom, zda předmětná obchodní zvyklost skutečně existuje, se má rozhodovat nikoliv podle vnitrostátního práva, nýbrž podle práva odvětví, ve kterém daný mezinárodně-obchodní vztah probíhá. Podle něj se také určí, zda se touto zvyklostí strany skutečně pravidelně řídí a zda by jim měla být známa. V případě rozporu se tedy neproказuje, zda zde existovala skutečná shoda mezi stranami, ale zda zde byla zvyklost v mezinárodním obchodě, o které strany mohly a měly vědět.

Obdobně SDEU judikoval také ve věci *Hugo Trumpy*,⁶³ kde opět konstatoval, že běžné podmínky pro platné uzavření prorogační doložky nemusí být v mezinárodním obchodě naplňovány, jestliže dochází k jednání na základě zvyklosti známé a uznávané v tomto konkrétním odvětví. Skutečnost, že některá zvyklost není známá či obvyklá v konkrétním členském státě, který platnost doložky posuzuje, není relevantní. Jak již bylo zmíněno výše, existence zvyklostí v mezinárodním obchodě se neposuzuje podle vnitrostátního práva, nýbrž komplexně podle práva odvětví, ke kterému se prorogační doložka váže.

I přes tato citovaná rozhodnutí SDEU však zůstává forma prorogační doložky založená na zvyklostech v mezinárodním obchodě značně nejasnou oblastí. Jak zmiňuje tzv. *Schlosserova zpráva*⁶⁴ o aplikaci nařízení Brusel I, existuje jen málo judikatury na úrovni Evropské unie, tím spíše pak na úrovni smluvních států. Členské státy mohou mít např. problém správně interpretovat zvyklosti, které nejsou globálně známé a rozšířené. Problematická je i otázka, jak vůbec posoudit, zda je zvyklost dostatečně známá a rozšířená, nebo jak definovat „odvětví mezinárodního obchodu“.

4.4. Inkorporace prorogační doložky

Důležitým aspektem formální platnosti prorogační doložky je její inkorporace. Jestliže je doložka obsažena v samotné dohodě stran, ke které se váže, je její aplikace jasná a přímočará. Komplikace mohou nastat v situaci, kdy nebude dohoda o příslušnosti sjednaná přímo

⁶² Rozhodnutí SDEU C-106/95 ze dne 20. 2. 1997 ve věci *Mainschiffahrts-Genossenschaft eG (MSG) v Les Gravières Rhénanes SARL*.

⁶³ Rozsudek SDEU C-159/97 ze dne 16. 3. 1999 ve věci *Trasporti Castelletti SpA v Hugo Trumpy SpA*.

⁶⁴ SCHLOSSER, Peter, Burkhard HESS a Thomas PFEIFFER. Report on the Application of Regulation Brussels I in the Member States. In: *Europa.eu* [online]. 2007 [cit. 25. 5. 2018]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_application_brussels_1_en.pdf

v samotném kontraktu stran, ale bude obsažena např. ve všeobecných obchodních podmínkách strany či dokonce v jiném kontraktu. V takovém případě musí být doložka do smlouvy mezi stranami náležitě inkorporována, aby mohla být platná.

Není výjimkou, že ustanovení obsahující dohodu o založení soudní příslušnosti zařadí některá ze stran do svých obchodních podmínek. V takovém případě je však nutné prokázat, že doložka byla do smlouvy mezi stranami inkorporována a byl tedy zachován požadavek na dosažení konsensu obou stran. K této problematice existuje řada judikátů SDEU, které upravují podmínky a účinky inkorporace.

Ve věci *Estasis* Soudní dvůr shledal, že k uzavření platné dohody o příslušnosti nestačí, je-li tato dohoda obsažena v obchodních podmínkách, které jsou uvedeny na druhé straně papíru obsahujícího smlouvu mezi stranami. Z takových okolností totiž nelze vyvozovat, že druhá strana o doložce věděla a souhlasila s ní. Odkaz na obchodní podmínky proto musí být výslovně uveden přímo v těle samotné smlouvy.⁶⁵

Jinou situaci SDEU řešil ve věci *Segoura*, ve které mezi stranami došlo k uzavření ústní kupní smlouvy, načež prodávající zaslal kupujícímu písemné „potvrzení objednávky a fakturu“. V něm se hovořilo o podmínkách uvedených na zadní straně potvrzení, kteréžto obsahovaly mimo jiné prorogační doložku. Doložka nebyla protistranou nijak parafována ani odsouhlasena. V tomto případě soud rozhodl, že nelze předpokládat souhlas strany s uzavřením doložky. Souhlas by podle něj nešlo presumovat ani v případě, že by strana ústně souhlasila se všeobecnými podmínkami, které doložku obsahují. Písemné potvrzení ústní dohody stran obsahující obchodní podmínky může založit dohodu o příslušnosti pouze v tom případě, že druhá strana toto potvrzení písemně potvrdí.⁶⁶ Ani skutečnost, že druhá strana takové potvrzení přijala, aniž by proti němu protestovala, podle tohoto judikátu příslušnost dle prorogační doložky nezakládá.

Další problematická situace může nastat, pokud budou mít obě smluvní strany vlastní obchodní podmínky, které si však budou vzájemně odporovat, a obě se je pokusí inkorporovat do smlouvy mezi sebou. Podle kterých obchodních podmínek by se taková prorogační doložka posuzovala? Za takovéto situace lze usuzovat, že požadovaného konsensu stran dosaženo nebylo, ledaže by jedna ze stran prokazatelně akceptovala podmínky protistrany včetně ustanovení o prorogaci. Taková doložka tudíž nebude použitelná. Ke stejnému závěru lze dojít

⁶⁵ Rozhodnutí SDEU C-24/76 ze dne 14. 12. 1976 ve věci *Estasis Salotti di Colzani Aimo e Gianmario Colzani s.n.c. v Rüwa Polstereimaschinen GmbH*.

⁶⁶ Rozhodnutí SDEU C-25/76 ze dne 14. 12. 1976 ve věci *Galleries Segoura SPRL v Société Rahim Bonakdarian*.

i v případě, kdy bude text doložky v obchodních podmínkách nečitelný či psaný jazykem, který není jazykem smlouvy a kterému druhá strana nerozumí.⁶⁷

Podle SDEU může být prorogační doložka obsažena také ve stanovách společnosti, jak bylo rozhodnuto ve věci *Powell Duffryn*.⁶⁸ SDEU zde došel k závěru, že vztah mezi akcionáři a obchodní společností se podobá vztahu mezi smluvními stranami. Pokud se osoba rozhodne stát se akcionářem, bere na vědomí stanovy společnosti a jejich obsah. Stanovy jsou dle soudu natolik důležitým dokumentem, že lze předpokládat, že akcionář jejich obsah zná a podrobuje se mu, a to i když je sám písemně nestvrzuje. Kromě toho jsou stanovy akcionářům běžně dostupné, díky čemuž prorogační doložka v nich obsažená vyhovuje požadavkům Bruselu I bis.

Ve výše zmíněném případě *Berghöfer* SDEU dovodil platnost ústně sjednané prorogační doložky s následným písemným potvrzením, proti němuž druhá strana nijak neprotestovala. Ve věci *Powell Duffryn* byla situace odlišná, neboť k platnému sjednání doložky zde nebylo třeba písemného potvrzení obou stran. Platnost doložky obsažené ve stanovách se zde dovozuje ze skutečnosti, že stanovy jsou důležitým dokumentem zakládajícím práva a povinnosti mezi stranami, tedy společností a akcionářem, a soud u akcionáře předpokládá, že tento dokument zná a je s ním srozuměn.⁶⁹

Prorogační doložka může být dále inkorporována z jiné smlouvy. Lze rozlišit tři situace, které v takovém případě mohou nastat. A) Smluvní strany A a B chtějí inkorporovat ustanovení ze smlouvy uzavřené mezi jednou ze smluvních stran, např. B, a třetí stranou C. B) Strany A a B chtějí inkorporovat ustanovení ze smlouvy uzavřené mezi dvěma třetími stranami, C a D. C) Strany A a B chtějí inkorporovat ustanovení ze smlouvy, kterou mezi sebou tyto dvě strany někdy dříve uzavřely.

Pro případy uvedené pod body A) a B) nepostačuje v nově uzavíraném kontraktu stran pouze odkázat na smlouvu, která obsahuje prorogační doložku. Stejně jako ve výše zmiňované judikatuře k inkorporaci doložky z obchodních podmínek, je i zde nutné dosáhnout prokazatelné shody stran. K tomu je nutný výslovný odkaz na prorogační doložku, která má být do nové smlouvy vložena, aby bylo zřejmé, že si jsou strany prorogace vědomy a souhlasí s ní.⁷⁰ K tomuto závěru došly např. britské soudy ve věci *Africa Express Line Ltd v Socofi SA*

⁶⁷ MAGNUS, Ulrich a Peter MANKOWSKI. Ref. 34, str. 640-641.

⁶⁸ Rozhodnutí SDEU C-214/89 ze dne 10. 3. 1992 ve věci *Powell Duffryn plc v Wolfgang Petereit*.

⁶⁹ BŘÍZA, Petr. Ref. 26, str. 153.

⁷⁰ JOSEPH, David. *Jurisdiction and arbitration agreements and their enforcement*. Third edition. London: Sweet & Maxwell, 2015. Litigation library. ISBN 978-0-414-03431-0. Str. 161-163.

and Plantations Dam SA.⁷¹ Podle tohoto rozhodnutí, chtějí-li strany inkorporovat doložku o řešení sporů z jiného kontraktu, mají dát svůj úmysl jasně najevo odkazem na tuto doložku a výslovně s inkorporací souhlasit. Jinak by mohlo být prokazování platnosti doložky velmi obtížné, ne-li nemožné.⁷² Přímo ve věci *Africa Express Line* kupříkladu soud rozhodl, že neshledal dostačující souhlas druhé strany k tomu, aby byly uspokojeny podmínky dohody stran podle tehdy účinného nařízení Brusel I.

Naproti tomu u případů pod bodem C), kdy strany inkorporují prorogační doložku z vlastní dříve uzavřené smlouvy, není třeba trvat na výslovném potvrzení této doložky. Jestliže např. strany uzavřou smlouvu, ve které určí, že ostatní podmínky se budou řídit již dříve uzavřeným kontraktem, lze rozumně předpokládat, že úmyslem stran je odkázat na tento dřívější kontrakt jako celek a je to dostačující podklad pro inkorporaci doložky o řešení sporů, aniž by bylo potřeba výslovného odkazu na ni.⁷³

Na závěr je zmíněna také inkorporace doložky z tzv. standardních průmyslových podmínek, které se vyskytují v některých odvětvích, jako jsou bankovníctví, pojišťovnictví, stavebnictví, komodity apod. I pomocí těchto podmínek může být inkorporována prorogační doložka do kontraktu mezi dvěma stranami. Na rozdíl od inkorporace z jiného kontraktu, jak bylo popsáno výše, však u standardních průmyslových podmínek není potřeba v ustanovení o inkorporaci výslovně odkazovat na prorogační doložku v podmínkách obsaženou. Důvodem je to, že doložka o řešení sporů není v takovémto dokumentu nijak zvláštním ustanovením a na rozdíl od jiných kontraktů některé ze stran, zde lze přítomnost takové doložky rozumně předpokládat. Navíc zde existuje hlubší předpoklad, že druhá smluvní strana průmyslové podmínky ve specifickém odvětví zná nebo se s nimi seznámí, jsou i daleko lépe dostupné než případný kontrakt protistrany, ze kterého by měla být doložka inkorporována.⁷⁴

Judikatura v této oblasti vesměs pracuje s doložkami rozhodčími, podle *Davidy* však není důvod, proč by tato rozhodnutí nešlo vztáhnout na doložky o řešení sporů celkově, tedy i na prorogační doložky. Významným judikátem je např. rozhodnutí *Excomm Ltd v Ahmed Abdul-Qawi Bamaodah*,⁷⁵ ve kterém došlo k inkorporaci rozhodčí doložky, ačkoliv byla výslovně

⁷¹ Rozhodnutí High Court (UK) ve věci *Africa Express Line Ltd (AEL) v Socofi SA & Anor* [2009] EWHC 3223 (Comm) ze dne 11. 12. 2009

⁷² *Clear and precise wording needed to incorporate jurisdiction clauses by reference*. In: Allen & Overy publications. [online] 10 February 2010 [cit. 30. 3. 2018] Dostupné z: <http://www.allenoverly.com/publications/en-gb/Pages/Clear-and-precise-wording-needed-to-incorporate-jurisdiction-clauses-by-reference.aspx>

⁷³ JOSEPH, David. Ref. 67, str. 168-169.

⁷⁴ JOSEPH, David. Ref. 67, str. 157-158.

⁷⁵ Rozhodnutí Court of Appeal (UK) ve věci *Excomm Ltd. v. Ahmed Abdul-Qawi Bamaodah (The St Raphael)* ze dne 21. 12. 1984

zmíněna pouze inkorporace standardních podmínek, které tuto doložku obsahovaly. To bylo pro vložení doložky považováno za dostačující.⁷⁶

⁷⁶ TWEEDDALE, Andrew a Keren TWEEDDALE. Incorporation of Arbitration Clauses Revisited. In: *Chartered Institute of Arbitrators* [online]. 2010 [cit. 30. 3. 2018] Dostupné z: <http://corbett.co.uk/wp-content/uploads/Arbitration-article-Incorporation-Revisited.pdf>

5. Obsahové náležitosti prorogační doložky

Kromě naplnění formálních náležitostí prorogační doložky je nutné věnovat pozornost také některým obsahovým náležitostem. K tomu, aby byla doložka platná a aplikovatelná i po této stránce, musí obsahovat jednak shodu stran, jak bylo zdůrazněno v rámci výkladu o formě doložky a její inkorporaci. Dále musí obsahovat také dostatečně jasně určený soud, který má ve věci rozhodnout, čemuž se bude věnovat následující podkapitola. Na závěr celé kapitoly je zmíněna také oddělitelnost prorogační doložky od kontraktu, ve kterém je obsažena.

5.1. Určitost prorogovaného soudu

Nářízení Brusel I bis ve svém článku 25 hovoří o tom, že se strany mohou dohodnout, že příslušnost bude mít soud nebo soudy některého z členských států.⁷⁷ Vystává zde tedy otázka, do jaké míry musí být soud konkretizován, aby byla zachována platnost prorogační doložky.

Strany mohou ve své dohodě určit, že příslušnými budou buď plošně soudy některého členského státu, např. že budou příslušné soudy České republiky. Mohou také určit příslušnost konkrétního soudu v členském státu, např. Městský soud v Praze. Tyto situace nezpůsobují výkladové problémy a v praxi budou zřejmě uplatňované nejčastěji. Soud je zde určen dostatečně přesně a strany mají jistotu, u kterého konkrétního soudu může být podána žaloba.

Určitost prorogovaného soudu řešil SDEU ve věci *Coreck Maritime*.⁷⁸ Zde soud stanovil, že není nutné, aby bylo konkrétní soud možno určit pouze ze samotného doslovného znění doložky. Postačí, když doložka obsahuje dostatečné objektivní faktory, na jejichž základě si strany přejí určit příslušný soud. Na základě těchto faktorů musí být soud schopen určit svou příslušnost vyplývající z doložky. Tyto faktory mohou být v případě nutnosti určeny v rámci aktuálních okolností sporu.

To znamená, že je přijatelné, jestliže strany v doložce určí, že příslušným soudem bude např. soud toho členského státu, ve kterém bude mít prodávající sídlo. V případě podání žaloby je soud schopen na základě takového znění doložky určit sídlo prodávajícího, a tedy i příslušný soud. Stejně lze postupovat i v případě, že od okamžiku uzavření smlouvy došlo ke změně sídla. V tomto případě bude příslušným soudem zřejmě ten soud, který je příslušný k okamžiku zahájení procesu.

⁷⁷ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

⁷⁸ Rozhodnutí SDEU C-387-98 ze dne 9. 11. 2000 ve věci *Coreck Maritime GmbH v Handelsveem BV and Others*.

Za dostatečně určitou bude považována také doložka, která dává žalobci na výběr z více soudů – např. soud, kde má žalovaný bydliště, a soud, kde došlo ke vzniku škody. Naopak dostatečně určitá podle *Magnuse a Mankowskiho* nebude doložka, která by nechávala výběr příslušného soudu jen a pouze na uvážení žalobce. Pro neurčitost by byla neplatná také doložka, která by stanovila, že příslušné jsou „soudy Evropské unie“.⁷⁹ Je tomu tak proto, že v takovém případě mezi stranami panuje naprostá nejistota ohledně toho, kde může být případná žaloba podána. Této myšlence však oponuje *Bříza*, který tvrdí, že jestliže bylo mezi stranami prokazatelně dosaženo konsensu, není důvod, proč by si nemohly určit, že žalobce může podat žalobu u jakéhokoliv soudu, u kterého mu to bude vyhovovat nejvíce, a tedy ujednání o příslušnosti vykládat co nejvíce extenzivně.⁸⁰

Ačkoliv je však možné, aby prostřednictvím prorogační doložky došlo k určení příslušnosti konkrétního soudu konkrétní země, platí zde pravidlo stanovené i v českém ZMPS, že ani dohoda stran o příslušnosti soudu nemůže změnit věcnou příslušnost stanovenou vnitrostátními právními předpisy. Toto pravidlo bylo stanoveno i v tzv. Jenardově zprávě k Bruselské úmluvě z roku 1968, kde se výslovně stanovuje, že „*ujednání zakládající soudní příslušnost samozřejmě nemohou ovlivnit věcnou příslušnost soudu*“.⁸¹ Obdobné pravidlo obsahuje Haagská úmluva, která v čl. 5 odst. 3 stanovuje, že ujednání stran se neuplatní pro soudní příslušnost vztahující se k předmětu či hodnotě sporu a pro interní rozdělování příslušnosti mezi soudy států.⁸²

Závěrem lze tedy shrnout, že strany si mohou určit jako sudiště konkrétní stát, např. soudy ČR, Německa, Francie apod. V takovém případě bude místně příslušný soud určen podle vnitrostátního práva této země. Mohou si také určit konkrétní místně příslušné soudy, např. Krajský soud v Ostravě, ačkoliv tato místní příslušnost není povinná a není nezbytná pro platnost prorogační doložky. Ani dohoda o příslušnosti mezi stranami ovšem nemůže obejít věcnou příslušnost, která je stanovena právními předpisy státu, v němž má řízení probíhat. Jestliže tedy strany určí jako příslušný soud např. Okresní soud v Náchodě, ačkoliv podle platného práva ČR jde o spor, kde v první instanci rozhoduje soud krajský, nemůže stranami navržený soud navzdory jejich dohodě rozhodnout. Stejně by tomu bylo v případě, kdy by byl určen správní soud, ačkoliv správně by měl rozhodovat soud civilní. Určení funkčně či věčně

⁷⁹ MAGNUS, Ulrich a Peter MANKOWSKI. Ref. 34, str. 621-622.

⁸⁰ BŘÍZA, Petr. Ref. 26, str. 142.

⁸¹ JENARD, P. Report on the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters. *Official Journal of the European Communities* [online]. 1979 [cit. 5. 4. 2018] Dostupné z: http://aei.pitt.edu/1465/1/commercial_report_jenard_C59_79.pdf. V překladu autorky.

⁸² Haagská úmluva o dohodách o soudní příslušnosti ze dne 30. 6. 2005.

nepříslušného soudu však zřejmě nepovede k neplatnosti celé prorogační doložky. Vzhledem k požadavku na extenzivní výklad autonomie vůle stran se v takovém případě příslušný soud určí podle vnitrostátních procesních pravidel.⁸³

5.2. Oddělitelnost prorogační doložky

Revize nařízení Brusel I do svého článku 25 výslovně zakotvila, že prorogační doložka je nezávislá na ostatních ustanoveních smlouvy, ve které je obsažena. Před nabytím účinnosti Bruselu I bis však k tomuto závěru došel i SDEU. Ve věci *Benincasa* judikoval, že je nutné rozlišovat mezi prorogační doložkou a věcnými ustanoveními smlouvy, do které je inkorporována.⁸⁴ I kdyby došlo ke shledání neplatnosti hlavní smlouvy, dohoda o příslušnosti musí být posuzována samostatně podle požadavků čl. 25 nařízení. Jsou-li tyto požadavky naplněny, zůstává dohoda platná a spory týkající se neplatné smlouvy budou rozhodovány u prorogovaného soudu. Jak je řečeno v čl. 25 odst. 5, prorogační doložka nemůže být zpochybněna jen z toho důvodu, že smlouva je neplatná.⁸⁵

⁸³ BŘÍZA, Petr. Ref. 26, str. 144.

⁸⁴ Rozhodnutí SDEU C-269-95 ze dne 3. 7. 1997 ve věci Francesco Benincasa v Dentalkit Srl.

⁸⁵ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

6. Druhy prorogačních doložek

Tato kapitola se zabývá některými specifiky a vlastnostmi prorogačních doložek, na jejichž základě je lze členit do dalších podkategorií. První část kapitoly pojednává o doložkách výlučných neboli exkluzivních a doložkách nevýlučných. Druhá část analyzuje prorogační doložky uzavřené podle pravidel tzv. ochranných ustanovení obsažených v nařízení Brusel I bis.

6.1. Výlučné a nevýlučné prorogační doložky

Ustanovení čl. 25 nařízení Brusel I bis stanovuje, že jestliže se strany nedohodnou jinak, je jimi sjednaná dohoda o příslušnosti výlučná. To znamená, že ve věci nebude příslušný žádný jiný soud, případně soudy, než ten, který byl sjednán v doložce. Nic ovšem stranám nebrání v tom, aby si sjednaly doložku jako nevýlučnou, což také vyplývá přímo ze samotného znění čl. 25. Mohou se například dohodnout, že ustanovení prorogační doložky nebude pro strany povinné, ale volitelné. To znamená, že prorogovaný soud bude příslušný společně se soudy, které by bez přijetí doložky byly příslušné podle nařízení Brusel I bis. Žalobce si poté vybere, u kterého z těchto soudů podá žalobu, zda u soudu podle nařízení, nebo u soudu podle ujednání o příslušnosti.⁸⁶ S ohledem na předcházející výklad o určitosti soudu jsou tyto alternativy zcela přípustné.

Haagská úmluva v čl. 3 hovoří výslovně o dohodách o výlučné soudní příslušnosti, kdy uzavřením dohody dochází k vyloučení příslušnosti všech ostatních soudů. Dále je stanoveno, že dohoda je vždy považována za výlučnou, pokud strany výslovně nestanoví něco jiného. Český ZMPS se o výlučnosti prorogační doložky vůbec nezmiňuje. Podle komentářové literatury se proto uplatní výklad podle nařízení Brusel I.⁸⁷ To znamená, že i podle ZMPS bude doložka považována za výlučnou, nebude-li stanoven opak.

Jak vyplývá z čl. 25, jestliže není žádná dohoda stran, která by svědčila o opaku, platí domněnka, že dohoda o příslušnosti je výlučná. To znamená, že doložka nemusí obsahovat vůbec žádné ustanovení o výlučnosti, ale přesto bude za výlučnou považována. Pokud chtějí strany sjednat doložku nevýlučnou, musí tento záměr stran z dohody vyplývat. Je tedy potřeba výslovně stanovit, že sjednaná doložka je nevýlučná, nebo stanovit, že dohoda o příslušnosti je pouze další možností určení soudu vedle ustanovení nařízení Brusel I bis.

⁸⁶ MAGNUS, Ulrich a Peter MANKOWSKI. Ref. 34, str. 657-658.

⁸⁷ *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. Ref. 29, str. 503.

Avšak i za situace, kdy je prorogační dohoda sjednána jako výlučná, mohou nastat případy, kdy ji soud členského státu nebude moci aplikovat, a to z důvodu, že samotné nařízení Brusel I bis volbu soudu určitým způsobem omezuje, jak je uvedeno v čl. 25 odst. 4 nařízení. K omezení volby soudu může dojít podle čl. 24, který stanovuje, kdy má některý soud výlučnou příslušnost. Jsou to případy, kdy se jedná o věcná práva k nemovitostem a nájem nemovitostí, založení, nicotnost či zrušení společností a jiných právnických osob, platnost zápisů do veřejných rejstříků, zápis a platnost patentů, průmyslových vzorů a ochranných známek a také o výkon rozhodnutí.⁸⁸ Kromě ustanovení čl. 24 omezují volbu soudu také případy, kdy se dohoda o příslušnosti dostává do konfliktu s tzv. ochrannými ustanoveními, jejichž účelem je ochrana slabší smluvní strany.

6.2. Prorogační doložky podle ochranných ustanovení

Tzv. ochranná ustanovení jsou obsažena v několika oddílech nařízení Brusel I bis. V oddílu 3 je stanovena příslušnost ve věcech pojištění, v oddílu 4 příslušnost u spotřebitelských smluv a v oddílu 5 příslušnost pro individuální pracovní smlouvy. Označení „ochranná ustanovení“ se používá z toho důvodu, že pojištěnec, spotřebitel a zaměstnanec jsou považováni za slabší smluvní strany, kterým právo přiznává zvláštní ochranu. V čl. 18 preambule nařízení Brusel I bis je řečeno, že v případě pojištění, spotřebitelských a pracovních smluv by slabší smluvní strana měla být chráněna pravidly pro určení soudní příslušnosti, která jsou pro ni oproti obecným pravidlům příznivější.⁸⁹

Ochranná ustanovení jsou příznivější z toho důvodu, že slabší strana může být v zásadě žalována jen u soudu v zemi, kde má bydliště. Zároveň jsou stanovena příznivější pravidla také pro situace, kdy je slabší strana v postavení žalobce. Oddíly obsahující ochranná ustanovení dále stanovují, že od takto určené soudní příslušnosti se lze odchýlit sjednáním prorogační doložky. Uzavření prorogačních doložek za podmínek ochranných ustanovení obsahují články 15, 19 a 23 nařízení. Platí pro ně, že doložka musí být uzavřena až po vzniku sporu, nelze ji sjednat dopředu již v době uzavírání smlouvy.

Ustanovení čl. 25 odst. 4 nařízení Brusel I bis určuje, že prorogační doložka nesmí být v rozporu s výše jmenovanými články upravujícími prorogaci u ochranných ustanovení. Z toho plyne, že vztah těchto článků a čl. 25 bude vztahem *lex generalis* a *lex specialis*. Čl. 25

⁸⁸ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

⁸⁹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

stanovuje obecné požadavky na prorogační doložky. Je-li doložka uzavírána se slabší smluvní stranou, musí navíc splňovat také podmínky článků 15, 19 nebo 23. Doložka sjednaná podle těchto ochranných ustanovení musí pochopitelně naplňovat obecné požadavky stanovené čl. 25.

7. Rozhodčí doložka

V první kapitole této práce byla vysvětlena podstata rozhodčího řízení a jeho odlišnosti od civilního soudního řízení. Rozhodčí řízení je jednou z alternativních metod řešení sporů. Je rozhodováno osobami soukromého práva a je jednoinstanční, rychlé i neveřejné.

V případě, že se smluvní strany dohodnou na tom, že si případný spor přejí řešit formou rozhodčího řízení, uzavřou tzv. rozhodčí smlouvu. Na jejím základě je stanovena příslušnost rozhodčího soudu či rozhodce ve sporu. V případě, že by poté byla podána žaloba u obecného soudu, nebude tento moci rozhodnout, neboť nebude díky rozhodčí smlouvě příslušný. Uzavřením rozhodčí smlouvy se strany vzdávají možnosti projednat spor před státními soudy.

Existuje několik druhů rozhodčích smluv. Rozhodčí smlouva sama o sobě je dohodou stran, kterou se zavazují podrobit se rozhodčímu řízení. Podle charakteru rozhodčí smlouvy, respektive podle jejího rozsahu a okamžiku uzavření, rozlišujeme smlouvu o rozhodci, rozhodčí doložku a tzv. neomezený kompromis. A ačkoliv je tématem této práce pouze jeden typ rozhodčí smlouvy, a sice rozhodčí doložka, je nutné vysvětlit také podstatu a odlišnosti obou dvou dalších typů, a to z toho důvodu, že je některé prameny právní úpravy mohou zmiňovat. Zároveň je toto vysvětlení podstatné pro správné zařazení rozhodčí doložky mezi instituty rozhodčího řízení.

Rozhodčí doložka je zřejmě nejčastěji užívaným typem rozhodčí smlouvy. Její smluvní strany se zavazují, že veškeré spory, které by mezi nimi mohly v budoucnu z konkrétního právního vztahu vzniknout, např. z jimi uzavřené kupní smlouvy, nájemní smlouvy atd., budou řešeny v rozhodčím řízení. To znamená, že ve chvíli, kdy je mezi stranami doložka uzavírána, zde ještě žádný spor neexistuje a možná ani nikdy nevznikne. Doložka znamená zvýšení právní jistoty stran, které díky ní vědí, jak a kým bude případný budoucí spor mezi nimi rozhodován.⁹⁰

Výraz *rozhodčí smlouva* lze chápat dvojitým způsobem. V širším smyslu se jedná o pojem zastřešující všechny druhy rozhodčích smluv, je to název této kategorie. V užším smyslu se jedná o jeden konkrétní typ rozhodčí smlouvy. Rozdíl mezi rozhodčí smlouvou v tomto užším smyslu a rozhodčí doložkou spočívá v jejich umístění. Rozhodčí smlouva má stejné vlastnosti jako rozhodčí doložka, je však samostatně stojícím dokumentem uzavřeným mezi stranami. Rozhodčí doložka je pouze součástí buď smlouvy, ke které se vztahuje, nebo např. obchodních

⁹⁰ RŮŽIČKA, Květoslav. *Mezinárodní obchodní arbitráž*. 1. vydání. Praha: Prospektum, 1997. ISBN 80-7175-051-4. Str. 24.

podmínek, ze kterých může být inkorporována. Jak vyplývá již ze samotného označení „doložka“, jedná se o jedno z ustanovení smlouvy, ne o smlouvu samostatnou.

Např. čl. 2 odst. 2 Newyorské úmluvy rozlišuje rozhodčí doložku, která je obsažena ve smlouvě, a rozhodčí smlouvu, které je samostatnou smlouvou.

Smlouva o rozhodci je druhým typem rozhodčí smlouvy a od rozhodčí doložky se odlišuje okamžikem svého uzavření – je totiž uzavřena až ve chvíli, kdy mezi stranami spor již vzniknul a strany se vzájemně dohodly na tom, že tento spor předají k projednání do rozhodčího řízení. Z tohoto důvodu bude smlouva o rozhodci zřejmě uzavírána méně často než rozhodčí doložka, neboť domluva mezi nepřátelskými stranami je mnohem složitější než domluva při uzavírání smlouvy. Strana, která je dlužníkem, by se mohla takové domluvě vyhýbat také proto, že rozhodčí řízení je oproti řízení soudnímu rychlejší a rozhodčí nález lze uznat a vykonat ve většině zemí světa, což by pro dlužníka znamenalo rychlejší potvrzení a vynucení jeho povinnosti plnit.⁹¹

Třetí možností je tzv. neomezený kompromis neboli všeobecné ujednání. Při tomto ujednání se strany dohodnou, že všechny budoucí spory vyplývající z určitého okruhu právních vztahů, např. ze všech kupních smluv, co spolu strany do budoucna uzavřou, budou rozhodnuty v rozhodčím řízení. Na rozdíl od rozhodčí doložky, která se uplatní pro jednu určitou smlouvu, které je součástí, se neomezený kompromis uplatní u neurčité množiny smluv.⁹² Tento druh rozhodčí smlouvy proto bude využíván zejména ve vztazích mezi stálými obchodními partnery, kteří často a opakovaně uzavírají obdobný typ smluv. Díky neomezenému kompromisu nemusí při uzavírání každého nového kontraktu přidávat formulaci rozhodčí doložky, neboť jedno toto ujednání se bude vztahovat na všechny smlouvy.

⁹¹ RŮŽIČKA, Květoslav. Ref. 87, str. 24.

⁹² RŮŽIČKA, Květoslav. Ref. 87, str. 24.

8. Prameny právní úpravy rozhodčí doložky

Prameny rozhodčího řízení, a tedy i uzavírání rozhodčích smluv, respektive rozhodčích doložek, se vyskytují na vnitrostátní úrovni, v omezené míře na úrovni evropské a poté i na úrovni mezinárodní, kde existují významné mnohostranné úmluvy. Kromě nich je třeba zmínit také řady stálých rozhodčích soudů, rozhodčí pravidla vytvořená mezinárodními institucemi či vzorové zákony. Nejedná se sice o obecně závazné právní předpisy, ale obsahují pravidla, podle kterých je vedeno rozhodčí řízení a která se dotýkají i rozhodčích smluv.

Také v tomto případě budou prameny úpravy řazeny podle jejich relevance z pohledu České republiky. Nejprve bude zmíněna vnitrostátní úprava, následně mezinárodněprávní úprava a na závěr bude věnován prostor evropské úpravě, která do oblasti rozhodčího řízení zasahuje minimálně.

8.1. Právní úprava v České republice

Výchozím právním předpisem pro mezinárodní rozhodčí řízení v České republice je ZMPS. Jeho sedmá část, která obsahuje celkem šest paragrafů, upravuje obecná ustanovení o rozhodčím řízení a o uznávání a výkonu cizích rozhodčích nálezů.

Úprava rozhodčí smlouvy je obsažena § 117 ZMPS, který upravuje tzv. arbitrabilitu, neboli přípustnost rozhodčí smlouvy, a také formální požadavky na rozhodčí smlouvu. Podle tohoto ustanovení se přípustnost rozhodčí smlouvy posoudí dle právního řádu ČR.

Podmínky přípustnosti jsou stanoveny dalším pramenem úpravy rozhodčích doložek v ČR, zákonem č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů⁹³ (dále jen „ZRŘ“). Ustanovení § 2 ZRŘ určuje, za jakých podmínek je možné spor před rozhodčím soudem projednat, a zároveň stanovuje další požadavky na platné uzavření rozhodčí smlouvy. Ustanovení § 3 dále přikazuje, aby byla rozhodčí smlouva sjednána písemně.

Kromě výše uvedených zákonů je nutno zmínit také řady místních rozhodčích soudů. Ačkoliv se nejedná o obecně závazné právní předpisy, obsahují tyto řady pravidla, jimiž se bude řízení před rozhodčími soudy řídit. Příkladem je Řád Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky.

8.2. Právní úprava v mezinárodních smlouvách

⁹³ Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.

Na mezinárodní úrovni existují významné mnohostranné smlouvy, jejichž cílem je usnadnit průběh mezinárodního rozhodčího řízení, zejména uznání a výkon rozhodčího nálezu. Tyto smlouvy jsou zaměřené výhradně na rozhodčí řízení, jiné oblasti neupravují. Kromě nich existují i mezinárodní smlouvy, které mají vlastní náplň, obsahují však také ustanovení o tom, že spory vyplývající z této smlouvy mohou být řešeny v arbitráži. Např. tzv. Úmluva o sjednocení některých pravidel o mezinárodní letecké přepravě⁹⁴ (dále jen „Montrealská úmluva“) upravuje možnost arbitráže v čl. 34. Podle něj se strany mohou písemně dohodnout na tom, že spory podle této Úmluvy budou řešeny v rozhodčím řízení. Montrealská úmluva sice rozhodčí řízení neupravuje, ale pro případ sporu umožňuje rozhodčí řízení vést a stanovuje písemnou formu rozhodčí doložky.

8.2.1. Newyorská úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů

Pravděpodobně nejvýznamnější mezinárodní úmluvou v oblasti rozhodčího řízení je Newyorská úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů⁹⁵ (dále jen „Newyorská úmluva“) z roku 1958, která má v současné době přibližně sto padesát signatářských států a řadí se mezi vůbec nejúspěšnější nástroje OSN v oblasti mezinárodního obchodu. Díky velkému množství smluvních stran umožňuje Newyorská úmluva výkon rozhodčího nálezu téměř po celém světě. Z toho důvodu je rozhodčí řízení pro strany dostupnou a efektivní alternativou soudního řízení. Newyorská úmluva mezi smluvními státy nahrazuje mnohem starší ženevské dokumenty ze dvacátých let minulého století, Ženevský protokol o doložkách o rozsudím a Ženevskou úmluvu o vykonatelnosti cizích rozhodčích výroků, které díky své univerzálnosti prakticky vytlačila.

Ačkoliv je primárním zaměřením Newyorské úmluvy uznání a výkon rozhodčích nálezů, dotýká se také problematiky rozhodčích doložek, a to hned v čl. 2. Podle výkladu komise UNCITRAL⁹⁶ k Newyorské úmluvě však byla úprava uznání a aplikace rozhodčích doložek v dokumentu schválena na poslední chvíli před jeho přijetím, proto v názvu není zmíněno, že by se úmluva týkala také rozhodčích doložek.

Ustanovení čl. 2 odst. 1 Newyorské úmluvy stanovuje, že smluvní státy uznají písemnou dohodu, kterou se strany zavazují podrobit se rozhodčímu řízení. Čl. 2 odst. 2 přibližuje, co se rozumí „*písemnou dohodou*“. Je to rozhodčí doložka nebo rozhodčí smlouva, která je podepsaná stranami nebo obsažená v dopisech či telegramech. Ve svém doporučení z roku

⁹⁴ Úmluva o sjednocení některých pravidel o mezinárodní letecké přepravě ze dne 28. 5. 1999.

⁹⁵ *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. Ref. 29, str. 687.

⁹⁶ Komise OSN pro právo mezinárodního obchodu.

2006 UNCITRAL reaguje na technologický postup a rozšiřování elektronických komunikací a říká, že tento článek Úmluvy by mělo být možné rozšířit právě také na elektronické prostředky.⁹⁷

Stejně jako podle § 3 ZRR, i zde se tedy uplatňuje požadavek na písemnou formu rozhodčí doložky, stejně jako podmínka, že k založení příslušnosti rozhodčího soudu musí dojít prokazatelnou dohodou obou stran.

8.2.2. Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži

Neméně důležitou úmluvou je Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži (dále jen „Evropská úmluva“), jejímž cílem je podpora evropského obchodu a odstraňování překážek, které by mohly bránit hladkému průběhu mezinárodní obchodní arbitráže. Pochází z roku 1961 a v současné době jsou jejími smluvními stranami nejen většina zemí Evropské unie, ale také např. Ruská federace, Turecko, Bělorusko a další. Naopak členem není kupříkladu Velká Británie.⁹⁸

Evropská úmluva se vztahuje na rozhodčí smlouvy, které byly uzavřeny za účelem urovnání sporů vzešlých z realizace mezinárodního obchodu mezi fyzickými anebo právníckými osobami, pokud měly při uzavírání smlouvy obvyklý pobyt či sídlo ve smluvních zemích,⁹⁹ a také na rozhodčí řízení a nálezy vedené a vydané na základě těchto smluv.

Zároveň Evropská úmluva definuje, co považuje za rozhodčí smlouvu. Je to buď rozhodčí doložka, nebo smlouva o rozhodci, která je stranami podepsána či obsažena v jimi vyměněné komunikaci. Dále smlouva stanoví, že ve vztazích mezi státy, které ve svých předpisech nevyžadují písemnou formu rozhodčí smlouvy, se může jednat o jakoukoliv dohodu uzavřenou v mezích povolených těmito vnitrostátními zákony. To je odlišnost oproti české vnitrostátní úpravě i Newyorské úmluvě, neboť obě tyto úpravy vyžadují písemnou formu a s žádnou jinou ani nepočítají.

8.2.3. Vzorový zákon UNCITRAL

⁹⁷ Recommendation regarding the interpretation of article II, paragraph 2, and article VII, paragraph 1, of the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards, done in New York, 10 June 1958 (2006). *UNCITRAL* [online]. 2006 [cit. 10. 4. 2018] Dostupné z: <http://www.uncitral.org/uncitral/texts/arbitration/2006recommendation.html>

⁹⁸ Status of 2. European Convention on International Commercial Arbitration. *United Nations Treaty Collection* [online]. [cit. 10. 4. 2018] Dostupné z: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXII-2&chapter=22&clang=en

⁹⁹ Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži ze dne 21. 4. 1961.

Kromě mezinárodních úmluv existují také další prameny, jejichž ustanovení se uplatní v oblasti mezinárodního rozhodčího řízení a rozhodčích smluv. Patří mezi ně Vzorový zákon UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži¹⁰⁰ (dále jen „Vzorový zákon“). Původní znění pochází z roku 1985, v roce 2006 byl nově upraven. Vzorový zákon si klade za cíl pomáhat jednotlivým zemím s reformou jejich úpravy mezinárodního rozhodčího řízení a nastavit mu takové parametry, aby odpovídalo soudobým požadavkům a bylo komplexní a efektivní.

Vzorový zákon se zabývá všemi fázemi rozhodčího řízení, od rozhodčí smlouvy po uznání a výkon rozhodčího nálezu. Rozhodčím smlouvám je zde věnována druhá kapitola, která obsahuje jejich obecnou definici (konsensus stran podrobit se rozhodčímu řízení), formu rozhodčí smlouvy (rozhodčí doložka, nebo smlouva o rozhodci) i formální požadavek na smlouvu, a sice podmínku písemné formy. Zároveň Vzorový zákon stanoví, že písemné formě je učiněno zadost také v případě využití prostředků elektronické komunikace. Skutečnost, že UNCITRAL považuje elektronickou komunikaci za plnohodnotnou písemnou formu, je patrná nejen ze Vzorového zákona, ale také z již výše uvedeného doporučení k Newyorské úmluvě.

8.2.4. Rozhodčí pravidla pro rozhodčí řízení

Mezi další prameny mezinárodního rozhodčího řízení patří nepochybně také rozhodčí pravidla, podle kterých se rozhodčí řízení vede. Obvykle pravidla upravují tvorbu orgánů, rozhodné právo, jmenování rozhodců, zahájení řízení, doručování, platby, vydání rozhodčího nálezu atd. Navíc pravidla často obsahují také vzory rozhodčích doložek, díky kterým strany bez potíží odkáží rozhodování svého sporu do rozhodčího řízení podle těchto pravidel.

Rozhodčí soudy, které zajišťují institucionalizovanou podobu rozhodčího řízení, disponují vlastními rozhodčími pravidly, které strany přijímají ve chvíli, kdy svůj spor svěří takovému soudu k rozhodování. Existují tak rozhodčí pravidla ICSID, rozhodčí pravidla ICC apod. I v případě ad hoc arbitráže, kdy spor nerozhoduje žádný stálý rozhodčí soud, je však pro strany výhodné vybrat si některá ucelená pravidla, která jim vyhovují, a podle nich řízení vést. Toto řešení jim odstraní spoustu potíží, které by mohly nastat v případě, kdy by mezi sebou opomněly některou klíčovou záležitost objasnit (např. volbu rozhodců, pravidla doručování atd.). Zároveň rozhodčí pravidla pamatují i na situace, které mohou nastat, ačkoliv je strany ve své dohodě vůbec předpokládat nemusí. Příkladem může být odpadnutí některého rozhodce a potřeba jeho nahrazení.

¹⁰⁰ UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration 1985 with amendments as adopted in 2006. *UNCITRAL* [online]. [cit. 10. 4. 2018] Dostupné z: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-arb/07-86998_Ebook.pdf

Zřejmě nejznámějšími rozhodčími pravidly pro ad hoc arbitráže jsou rozhodčí pravidla UNCITRAL, která se jako prověřený instrument OSN těší vysoké kvalitě a váze. Navíc jsou tato pravidla stabilně aktualizována a komentována, což přispívá k jistotě stran ohledně jejich praktické aplikace a interpretace.

8.3. Právo Evropské unie

Zatímco v případě prorogačních doložek se česká zákonná úprava stala v důsledku široké evropské úpravy obsoletní, u rozhodčích doložek je tomu naopak. Právní předpisy EU se oblasti rozhodčího řízení téměř nedotýkají, takže česká právní úprava zůstává zcela zachována.

Ustanovení čl. 1 odst. 2 Nařízení Brusel I bis výslovně stanoví, že se nevztahuje na rozhodčí řízení. Navíc je této problematice věnován recitál 12 preambule nařízení, který říká, že žádné ustanovení nařízení by nemělo bránit soudům členských států, jimž je předložen spor, ohledně kterého strany uzavřely rozhodčí doložku, aby strany odkázaly na základě vnitrostátního práva na rozhodčí soud, případně aby řízení přerušily, zastavily či posoudily, zda je rozhodčí doložka vůbec použitelná.¹⁰¹ Dále recitál stanovuje, že rozhodnutí soudu členského státu o platnosti či přijatelnosti rozhodčí smlouvy nemá podléhat pravidlům pro uznání a výkon podle nařízení Brusel I bis. Pokud však soud rozhodne o neplatnosti doložky, nebrání to výkonu a uznání rozhodnutí ve věci samé. Nařízení Brusel I bis by se také nemělo vztahovat na žaloby související s vedením rozhodčího řízení, pravomocí rozhodců či přezkumem a zrušením rozhodčího nálezu.

Ačkoliv právo EU rozhodčí doložky neupravuje, může být v této oblasti využita evropská judikatura, která se jich v některých rozhodnutích dotýká. Jsou to např. situace, kdy SDEU hledá hranici mezi působností evropského práva a rozhodčím řízením. Za zmínku stojí např. rozhodnutí *Allianz*, kde Soud řešil vztah rozhodčího řízení a nařízení Brusel I a zakázal taková ujednání podporující rozhodčí doložky, která by měla za cíl odradit druhého účastníka řízení od podání žaloby u jiného soudu EU.¹⁰²

¹⁰¹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

¹⁰² Rozhodnutí SDEU C-185/07 ze dne 10. 2. 2009 ve věci *Allianz SpA a Generali Assicurazioni Generali SpA* proti *West Tankers Inc.*

9. Platnost rozhodčí doložky

Rozhodčí doložka musí splňovat předepsané náležitosti k tomu, aby byla platná. Mezi tyto povinné náležitosti patří v první řadě přípustnost rozhodčí doložky neboli tzv. arbitrabilita sporu. Arbitrabilita je vlastnost, která značí, že konkrétní spor může být projednán v rozhodčím řízení. Tuto vlastnost nemají všechny spory, jak bude vysvětleno v následující podkapitole. Dále musí rozhodčí doložka odpovídat stanoveným formálním požadavkům. Pokud doložka nebude uzavřena ve formě požadované právními předpisy či mezinárodní smlouvou, bude neplatná. V neposlední řadě musí doložka obsahovat také určité obsahové náležitosti. Zatímco některé z nich jsou pro použitelnost rozhodčí doložky nezbytné, jiné jsou pouze volitelné a smluvní strany je mohou využít pro včasnou úpravu dalších otázek týkajících se rozhodčího řízení.

9.1. Přípustnost rozhodčí doložky

Jako *arbitrabilní* je označován takový spor, který může být dle platných právních předpisů projednán v rozhodčím řízení. Takovou vlastnost však nemá každý spor. Spory se dělí na arbitrabilní a ne-arbitrabilní z toho důvodu, že každý stát si jako suverén vybírá a vyhrazuje oblasti sporů, které považuje za klíčové pro své fungování, a proto je dovoluje rozhodovat jedinečně před soustavou státních soudů, nikoliv v rozhodčím řízení. V rozhodčím řízení rozhodují soukromoprávní subjekty, řízení je z iniciativy soukromoprávních osob zahajováno a stát se na řízení finančně, administrativně ani jinak nepodílí. Tím, že stát umožňuje rozhodčího řízení, omezuje svůj monopol na soudní rozhodování a dává stranám možnost, aby spory mezi sebou vyřešily bez zásahu státních institucí.¹⁰³

Oblasti, které stát vymezuje pro rozhodování pouze před soudy, se mohou v různých zemích lišit. Často mezi ně však budou patřit oblasti trestního práva či rodinného práva. V jiných zemích můžou být oblastmi, které nejsou arbitrabilní, také např. hospodářská soutěž, spotřebitelské právo či právo dědické.

Vzhledem k tomu, že státy nemají stejný náhled na to, které typy sporů by měly být arbitrabilní a které nikoliv, mezinárodní prameny právní úpravy, jako jsou Newyorská úmluva či Vzorový zákon UNCITRAL, otázku arbitrability přímo neupravují. To však neznamená, že by se jí nedotýkaly vůbec.

¹⁰³ MAKARIUS, Vít. Ref. 3, str. 34.

Newyorská úmluva se touto otázkou zabývá v případě možnosti odepření uznání a výkonu rozhodčího nálezu v jiné zemi. V čl. 5 odst. 2 písm. a) je řečeno, že uznání a výkon mohou být orgány státu odepřeny, jestliže předmět sporu podle práva tohoto státu nemůže být předmětem rozhodčího řízení.¹⁰⁴ Vzorový zákon UNCITRAL obsahuje obdobné ustanovení v čl. 36 odst. 1 písm. b) bod (i), kde stanovuje, že uznání či výkon rozhodčího nálezu může být odmítnuto, jestliže podle práva dotyčného státu nemůže být spor tohoto typu řešen v rozhodčím řízení.¹⁰⁵

V českém právním řádu je arbitrabilita sporu upravena v ZMPS a ZRŘ. ZMPS v § 117 odst. 1 stanovuje, že přípustnost rozhodčí smlouvy se posoudí dle pravidel českého právního řádu.¹⁰⁶ To znamená, že rozhodčí smlouva musí splňovat podmínky stanovené ZRŘ v § 2, kde je určeno, které spory jsou podle českého práva arbitrabilní. Obecně se jedná o majetkové spory, ve kterých by strany mohly uzavřít smír. Z těchto majetkových sporů jsou zároveň stanoveny výjimky, mezi které spadají např. smlouvy, které podnikatel uzavřel se spotřebitelem, incidenční spory atd.¹⁰⁷

9.2. Formální platnost rozhodčí doložky

Ve většině zemí a ve většině právních předpisů je stanoven požadavek, aby byla rozhodčí doložka uzavřena v písemné formě.¹⁰⁸ Je tomu tak proto, že toto rozhodnutí má pro strany významné důsledky, jelikož se jím vzdávají práva řešit spor před státním soudem a postupují jej namísto toho soudu rozhodčímu.

Ustanovení § 117 odst. 2 ZMPS obsahuje kolizní normu pro posouzení formy rozhodčí smlouvy. Je v ní stanoveno, že se pro formu uplatní právo rozhodné pro ostatní náležitosti rozhodčí smlouvy, stačí ale, pokud je učiněno zadost právním předpisům místa, ve kterém došlo k projevu vůle.¹⁰⁹ Zákon tedy formu rozhodčí smlouvy posuzuje primárně podle práva země, ve které má být rozhodčí nález vydán. Zároveň však obsahuje doplnění o tom, že postačuje, je-li forma smlouvy v souladu s právním řádem země, kde došlo k projevu vůle stran. Tím se zvyšuje pravděpodobnost toho, že rozhodčí smlouva bude posouzena jako platná.

Ustanovení § 2 odst. 3 ZRŘ výslovně stanovuje, že rozhodčí doložka musí být uzavřena písemně, jinak je neplatná. Newyorská úmluva také požaduje, aby byla uzavřena písemná

¹⁰⁴ Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů uzavřená 10. června 1958 v New Yorku.

¹⁰⁵ UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration. Ref. 97.

¹⁰⁶ Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.

¹⁰⁷ Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.

¹⁰⁸ MAKARIUS, Vít. Ref. 3, str. 22.

¹⁰⁹ Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.

dohoda, přičemž v čl. 2 definuje, co je písemnou dohodou míněno. Může to být buď rozhodčí doložka obsažená ve smlouvě, nebo rozhodčí smlouva, která je podepsaná stranami nebo obsažená ve výměně dopisů či telegramů.¹¹⁰ Podle doporučení UNCITRAL k interpretaci Newyorské úmluvy by měla být za písemnou formu považována také korespondence učiněná pomocí elektronických komunikačních prostředků, s jejichž existencí signatáři Newyorské úmluvy v roce 1958 nemohli počítat.

Jinak je tomu u Evropské úmluvy. Podle ustanovení čl. I odst. 2 písm. a) platí, že v případě, kdy členské státy nevyžadují písemnou formu rozhodčí doložky, může být doložka uzavřena ve formě jakékoliv dohody uzavřené v mezích vnitrostátních předpisů těchto států.

Také v souladu s čl. 7 odst. 2 Vzorového zákona UNCITRAL má být rozhodčí smlouva písemná. V ustanovení čl. 7 odst. 3 Vzorového zákona je upřesněno, že rozhodčí smlouva je písemná, jestliže je její obsah zaznamenaný v jakékoliv formě, bez ohledu na to, zda byla rozhodčí smlouva nebo smlouva, ke které se váže, uzavřena ústně, konkludentně nebo jakýmkoliv jiným způsobem. Podle § 7 odst. 4 Vzorového zákona platí, že písemná forma je zachována také v případě použití elektronických prostředků, pokud je obsažená informace přístupná a využitelná pro další použití. Podle § 7 odst. 5 Vzorového zákona je dohoda písemná, jestliže je obsažena ve výměně vyjádření k nároku a obraně proti němu, jestliže je jednou stranou upozorněno na existenci takové dohody a druhá strana ji nerozporuje. Na závěr § 7 odst. 6 Vzorového zákona výslovně zmiňuje také inkorporaci rozhodčí doložky a říká, že odkaz ve smlouvě na jakýkoliv dokument obsahující rozhodčí doložku zakládá písemně uzavřenou doložku, jestliže je z takového odkazu patrný úmysl učinit tuto doložku součástí smlouvy.¹¹¹

V poslední době se však projevují snahy klást důraz spíše na obsah rozhodčí doložky, ne pouze na její formu. Potom zůstává na smluvních stranách, aby prokázaly, jak došlo k uzavření rozhodčí smlouvy. Nejsou již nijak výjimečné situace, kdy je doložka uzavřena např. telefonicky a následně je potvrzena prostřednictvím e-mailu, nebo kdy druhá strana souhlasí s rozhodčí doložkou pouze heslovitou zkratkou ve formátu elektronického systému mezibankovní komunikace SWIFT.¹¹²

I přes tento trend je však pro nastolení právní jistoty vhodné, aby strany věnovaly dostatečnou pozornost formě rozhodčí doložky a ujistily se, že doložka má potřebné náležitosti a je v souladu s právem státu, ve kterém má být rozhodčí nález vykonán. Např. je důležité ujistit

¹¹⁰ Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů uzavřená 10. června 1958 v New Yorku.

¹¹¹ UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration. Ref. 97.

¹¹² MAKARIUS, Vít. Ref. 3, str. 25.

se, že spor je arbitrabilní podle práva státu, ve kterém má být rozhodčí nález vykonán. V opačném případě hrozí odepření uznání a výkonu rozhodčího nálezu, jak bylo řečeno v předcházející podkapitole analyzující přípustnost rozhodčí doložky.

Kromě požadavků na formu existují také některé další formální požadavky, které nejsou běžně vyžadované a mohou se lišit v různých zemích. Jejich aplikace je proto závislá na zvolení rozhodného práva. Pokud smluvní strany zvolí jako rozhodné právo rozhodčí doložky právo země, která vyžaduje některé specifické náležitosti, musejí jim vyhovět. V některých právních řádech patří mezi formální náležitosti rozhodčích doložek uzavření rozhodčí smlouvy na samostatné listině, dále může být vyžadován podpis smlouvy nejen smluvní stranou, ale i jejím právním zástupcem. Může být povinné určit ve smlouvě rozhodce nebo určit stálý rozhodčí soud, jelikož v některých zemích je vyloučena možnost arbitráže ad hoc. Někde může být stanoven i požadavek na písmo a umístění doložky v textu, tedy např. že písmo musí být velké, podtržené, doložka musí být umístěna na první straně smlouvy atd.¹¹³

9.2.1. Inkorporace rozhodčí doložky

Stejně jako prorogační doložka, také doložka rozhodčí nemusí být přímo součástí smlouvy, ke které se vztahuje. Může do ní být inkorporována z jiného dokumentu. Ohledně této problematiky lze v zásadě odkázat na výklad o inkorporaci prorogačních doložek ve čtvrté kapitole, neboť zásady použití inkorporace a její zdůvodnění zde bude stejné. Podle zahraniční literatury není důvod pro rozlišování mezi inkorporací prorogační doložky a rozhodčí doložky, a to z toho důvodu, že v obou případech soudy posuzují stejnou věc, a tou je dosažení konsensu mezi stranami ohledně inkorporace.¹¹⁴

Jak již bylo řečeno, možnost inkorporace rozhodčí doložky předpokládá i Vzorový zákon UNCITRAL. Podmínkou je, aby byl z odkazu ve smlouvě na text obsahující doložku patrný úmysl stran učinit z rozhodčí doložky součástí smlouvy. Tento požadavek vyplývá také z výkladu inkorporace prorogačních doložek, podle něhož soud zkoumá, zda byl dostatečně jasný úmysl stran, a zda tudíž došlo k dosažení konsensu.

9.3. Obsahové náležitosti rozhodčí doložky

Kromě splnění formálních požadavků musí rozhodčí smlouva, respektive rozhodčí doložka, splňovat také některé obsahové náležitosti. Podle *Borna*¹¹⁵ jsou pro rozhodčí doložky

¹¹³ MAKARIUS, Vit. Ref. 3, str. 25-26.

¹¹⁴ JOSEPH, David. Ref. 67, str. 157.

¹¹⁵ BORN, Gary B. Ref. 12, str. 38.

stěžejní následující náležitosti. Některé z nich jsou nezbytné pro samotnou platnost rozhodčí doložky, zatímco jiné jsou pouze doporučované z toho důvodu, aby se předešlo zbytečným komplikacím v případě zahájení rozhodčího řízení. Jedná se o:

- Souhlas stran s postoupením sporu do rozhodčího řízení
- Rozsah rozhodčí smlouvy
- Výběr místa rozhodčího řízení
- Využití rozhodčí instituce a jejích pravidel
- Volba, počet a kvalifikace rozhodců
- Jazyk rozhodčího řízení
- Volba práva

Rozhodčí smlouva je dohodou stran o tom, že jejich spor bude podřízen rozhodování v rozhodčím řízení. Z tohoto důvodu je nutné zkoumat, zda skutečně došlo k dosažení konsensu mezi stranami. To je také primárním předmětem zkoumání, zda došlo k platné inkorporaci rozhodčí doložky z jiného dokumentu. Soud se snaží posoudit, zda strany byly skutečně obeznámeny s tím, že se vzdávají práva projednat soud před státním soudem ve prospěch soudu rozhodčího, a zda s tímto postupem souhlasily. V případě, že takového souhlasu nebylo dosaženo, nemůže se jednat o platnou rozhodčí doložku, případně nemůže dojít k její platné inkorporaci do smlouvy.

Zároveň musí strany vymezit, jakého okruhu právních vztahů se rozhodčí smlouva týká. K tomu viz výklad o jednotlivých druzích rozhodčí smlouvy. V případě rozhodčí doložky se doložka bude vztahovat na všechny spory vznikající ze smlouvy, ke které je připojena. V případě smlouvy o rozhodci to však bude jediný konkrétní spor, zatímco u neomezeného kompromisu se bude jednat a dopředu neznámý počet sporů.

Dále je vhodné, aby strany pamatovaly na to, kde se má rozhodčí řízení konat, případně určit instituci, které bude rozhodování svěřeno, včetně jejích rozhodčích pravidel. Obzvláště v případě ad hoc arbitráží je důležité zvolit konkrétní rozhodce a jejich počet. Pokud tak strany neučiní, bude nutné tento problém řešit v okamžiku vzniku sporu, což však může velmi problematické, ne-li nemožné, protože každá strana bude trvat na výběru rozhodce, který jí bude nejvíce vyhovovat, a nebude ochotná domluvit se s protistranou na kompromisu.

Včasná volba jazyka řízení a volba rozhodného práva mohou pro strany také usnadnit případné rozhodčí řízení, pro zachování platnosti rozhodčí doložky však nejsou tyto náležitosti nezbytné.

Konkrétní rozsah náležitostí rozhodčí smlouvy se liší v závislosti na tom, jaký typ rozhodčí smlouvy strany uzavírají a jaký typ rozhodčího řízení si přejí zahájit. Nejjednodušší situace pro ně bude v případě, že se rozhodnou uzavřít rozhodčí doložku pro institucionální rozhodčí řízení.¹¹⁶ V té totiž v podstatě stačí uvést rozhodčí instituci, která má ve sporu rozhodnout. Veškeré další výše uvedené otázky potom budou vyřešeny v souladu s rozhodčími pravidly této rozhodčí instituce. Samozřejmě musí být zřejmý souhlas obou stran být touto rozhodčí doložkou vázán. V případě uzavírání rozhodčí doložky pro ad hoc řízení je pochopitelně nutné pamatovat na více náležitostí, zejména na volbu rozhodců. I pro ad hoc řízení pak mohou strany použít rozhodčí pravidla, která jim pomohou vypořádat se s dalšími problematickými záležitostmi.

Stálé rozhodčí soudy kromě rozhodčích pravidel připravují také vzory rozhodčích doložek, které mohou strany využít a které budou splňovat požadované náležitosti k tomu, aby mohl být spor před tímto rozhodčím soudem projednán. Jedním z mnoha příkladů je standardní vzorová rozhodčí doložka ICC, která je pro smluvní strany dostupná na webových stránkách ICC.¹¹⁷

¹¹⁶ RŮŽIČKA, Květoslav. Ref. 87, str. 26-27.

¹¹⁷ Arbitration clause. ICC [online]. 2018 [cit. 19. 4. 2018] Dostupné z: <https://iccwbo.org/dispute-resolution-services/arbitration/arbitration-clause/>

10. Další vlastnosti rozhodčí doložky

Kromě formálních a obsahových náležitostí existují také další vlastnosti rozhodčích doložek. V této kapitole bude nejprve rozebrána oddělitelnost, která je shodným rysem jak rozhodčích doložek, tak doložek prorogačních, a která je vlastností všech rozhodčích doložek. Dále budou popsány tzv. víceúrovňové doložky. Jedná se o specifický druh rozhodčí doložky, který si mohou strany zvolit a určit tak další podmínky pro zahájení rozhodčího řízení.

10.1. Oddělitelnost rozhodčí doložky

Již u výkladu k prorogačním doložkám byla jedna z podkapitol věnována problematice oddělitelnosti této doložky od hlavní smlouvy, ke které se vztahuje. V případě rozhodčích doložek je situace totožná.

Rozhodčí doložka je považována za samostatný dokument, což znamená, že v případě, kdy je hlavní smlouva neplatná, nemá tato neplatnost v zásadě vliv na platnost rozhodčí doložky a naopak. Tato praxe je obecně rozšířená a na mezinárodní úrovni je zakotvena např. ve Vzorovém zákonu UNCITRAL. V čl. 16 odst. 1 je stanoveno, že rozhodčí doložka, která je součástí smlouvy, bude považována za ujednání nezávislé na ostatních ustanoveních smlouvy. Rozhodnutí tribunálu o tom, že hlavní smlouva je neplatná, neznamená automaticky zároveň neplatnost rozhodčí doložky.¹¹⁸

Uplatnění principu oddělitelnosti se uplatňuje také v rozhodovací praxi českých soudů. Např. v rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky 29 Odo 1222/2005 soud zdůraznil následující: „*Je-li součástí jinak neplatné smlouvy [...] dohoda o řešení sporu mezi smluvními stranami, jsou tyto dohody neplatné pouze v případě, že se na ně vztahuje důvod neplatnosti. Neplatnost těchto dohod se naopak netýká neplatnosti smlouvy, jejíž jsou součástí [...]*“¹¹⁹

V souvislosti s teorií oddělitelnosti rozhodčí doložky, neboli *separability doctrine*, je vhodné zmínit také tzv. princip *competence-competence*, který s ní úzce souvisí. Podle tohoto principu o tom, zda je dána pravomoc projednat věc v rozhodčím řízení, rozhodují primárně sami rozhodci. Je tomu tak proto, že pravomoc rozhodců je založena rozhodčí smlouvou, tudíž

¹¹⁸ UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration. Ref. 97.

¹¹⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky 29 Cdo 1222/2005 ze dne 19. 12. 2007.

o její platnosti v první řadě rozhodují právě oni. Rozhodci tedy rozhodují sami o sobě, zda mají pravomoc v dané věci jednat.¹²⁰

Ačkoliv jsou tedy rozhodci primárním subjektem, který zkoumá platnost rozhodčí smlouvy, určitě nejsou jediným takovým subjektem. Platností rozhodčí smlouvy se dále zabývají také státní soudy, a to např. v rámci žaloby na zrušení rozhodčího nálezu poté, co je rozhodčí řízení ukončeno.¹²¹

10.2. Vícestupňové rozhodčí doložky

Tzv. vícestupňové či strukturované rozhodčí doložky, neboli *multi-tier clauses*, jsou užitečným nástrojem smluvních stran při sjednávání příslušnosti rozhodců ve sporu. Jak napovídá samotný název, tento typ rozhodčí doložky má více stupňů, více úrovní, na kterých probíhá rozřešení sporu. Strany se na základě takového ustanovení mají nejprve pokusit najít smírné řešení, např. prostřednictvím vyjednávání či mediace. Teprve ve chvíli, kdy ani tak nedojdou ke kompromisu, může být spor předán do rozhodčího řízení.¹²² Tímto postupem se strany snaží redukovat náklady i čas investované do řízení, neboť k němu dojde skutečně až ve chvíli, kdy je to jediný možný zbývající prostředek.

I přesto se však stále množství sporů s takto vícestupňovou rozhodčí doložkou dostává před rozhodčí soud. Často pak mezi stranami vyvstává problém s určením, zda byly ze strany žalobce skutečně naplněny podmínky stanovené touto doložkou, tedy zda se skutečně napřed pokusil vyřešit spor smírnou cestou. Této otázce se již stihly věnovaly soudy v různých zemích Evropy. Ve Velké Británii je významným judikátem z roku 1993 *Channel Tunnel Group Ltd v Balfour Beatty Construction Ltd*.¹²³ Soud zde došel k závěru, že jestliže je před zahájením rozhodčího řízení stranami stanoven alternativní postup jako např. mediace, měl by být dodržen.¹²⁴ Německé a francouzské soudy se zase v nedávné době nezávisle na sobě shodly na tom, že problematika splnění požadavků víceúrovňových doložek je otázkou přípustnosti nároku, nikoliv jurisdikce. Tím pádem mohou o naplnění podmínek doložek rozhodovat rozhodčí tribunály, což má za následek, že jejich rozhodnutí nemůže být z důvodu (ne)splnění

¹²⁰ LEE, Jack Tsen-Ta. Separability, Competence-Competence and the Arbitrator's Jurisdiction in Singapore. *Singapore Academy of Law Journal* [online]. Research Collection School Of Law, 1995 [cit. 19. 4. 2018]. Dostupné z: http://ink.library.smu.edu.sg/sol_research/575

¹²¹ MAKARIUS, Vít. Ref. 3, str. 21-22.

¹²² JOSEPH, David. Ref. 67, str. 125.

¹²³ Rozhodnutí House of Lords (UK) ve věci *Channel Tunnel Group Ltd v Balfour Beatty Construction Ltd*. ze dne 21. 1. 1993

¹²⁴ COTTON, Jonathan. Tier trouble. *Slaughter and May* [online]. May 2008 [cit. 19. 4. 2018]. Dostupné z: https://www.slaughterandmay.com/media/1428150/tier_trouble_may_2008.pdf

podmínek doložky napadeno u soudu z důvodu nedostatku příslušnosti, o což se strany mohou mnohdy pokoušet.¹²⁵

Stejně jako pro běžné rozhodčí doložky, i pro doložky vícestupňové existují vzorové rozhodčí doložky vytvořené stálými rozhodčími institucemi, které mohou strany využít. Mezi takové instituce patří opět ICC, která nabízí řešení v podobě kombinace standardní rozhodčí doložky s doložkami podle pravidel smírčího řízení.¹²⁶

¹²⁵ KÜHNER, Detlev. The fate of multi-tiered arbitration clauses - welcome clarification of the consequences of a lack of compliance with multi-tiered arbitration clauses in Germany and in France. *BMHavocats* [online]. February 2017 [cit. 19. 4. 2018]. Dostupné z: <http://bmhavocats.com/wp-content/uploads/2017/02/V-AN-Welcome-clarification-of-the-consequences-of-a-lack-of-compliance-with-multi-tiered-arbitration-clauses-in-Germany-and-in-France-by-Detlev-K%C3%BChner-28-f%C3%A9vrier-2017.pdf>

¹²⁶ Arbitration clause. *ICC* [online]. 2018 [cit. 19. 4. 2018]. Dostupné z: <https://iccwbo.org/dispute-resolution-services/arbitration/arbitration-clause/>

11. Rozpor ve znění prorogační a rozhodčí doložky

Smluvní strany se uzavíráním prorogačních a rozhodčích doložek snaží předejít zbytečným nejasnostem, komplikacím a prodlužování řízení, přesto se však může stát, že svým jednáním docílí opaku. Může se tak stát v případě, že strany do jednoho společného kontraktu zahrnou zároveň prorogační doložku i rozhodčí doložku, přičemž tyto dvě doložky si vzájemně odporují. K tomuto problému může dojít nepozorností při formulování smlouvy či v důsledku nepromyšlené inkorporace, která do kontraktu zahrne doložky o řešení sporů, které pak budou působit komplikace.

Nejsnazší řešení lze nalézt, pokud je přímo z ujednání stran patrné, která z doložek má mít přednost. Takový případ byl v minulosti řešen před anglickými soudy, konkrétně ve věci *Naviera Amazonica Peruana SA v Compania Internacional de Seguros del Peru*.¹²⁷ Ujednání stran zde obsahovala oba typy doložek, zároveň však strany v jednom z ujednání výslovně stanovovaly, že v případě konfliktu má mít přednost psané prohlášení (které obsahovalo rozhodčí doložku) před tištěnými podmínkami (které obsahovaly prorogační doložku).¹²⁸ Díky tomu mohla být v tomto případě jasně stanovena priorita arbitráže před litigací. K obdobným závěrům posléze došly i soudy jiných zemích v případech, kdy strany výslovně upřednostnily soudní řízení před arbitráží, arbitráž před soudním řízením či u některé z doložek zdůraznily, že v případě sporu převáží toto konkrétní ustanovení nad všemi ostatními.

Podobná, ačkoliv méně zřejmé situace nastane v případě, kdy strany do kontraktu začlení volitelnou či nevýlučnou prorogační doložku a k ní povinnou rozhodčí doložku nebo naopak. Řada soudů se k tomuto problému postavila pomocí principu, že povinné ustanovení má větší váhu než ustanovení volitelné.¹²⁹

Rozpor mezi prorogační a rozhodčí doložkou byl řešen také před švýcarskými soudy, které na problém aplikovaly tzv. princip důvěry. Zkoumaly, jak mohly strany reálně smlouvu a její ustanovení pochopit a co od ní v dobré víře očekávaly. Byl kladen důraz nejen na formulaci smlouvy, ale také na ostatní okolnosti a jednání, která vedla k jejímu uzavření. Soud v tomto případě uzavřel, že prorogační doložka nepřeváží nad doložkou rozhodčí. Mezi důvody patřilo to, že rozhodčí doložka byla mnohem obsáhlejší a delší, a tudíž ji strany nemohly přehlédnout.

¹²⁷ Rozhodnutí Court of Appeal (UK) ve věci *Naviera Amazonica Peruana SA v Compania Internacional de Seguros del Peru* ze dne 10. 11. 1987.

¹²⁸ GARNETT, Richard. Coexisting and conflicting jurisdiction and arbitration clauses. In: *Journal of Private International Law* [online]. Vol. 9 No. 3, December 2013 [cit. 20. 4. 2018] Dostupné z: <https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/LAW161/garnett2013.pdf>. Str. 363.

¹²⁹ GARNETT, Richard. Ref. 125, str. 364.

Kromě toho byla prorogační doložka doplněna až po rozhodčí, byla méně nápadná a podle všeho jí předcházelo komplikovanější vyjednávání než v případě rozhodčí doložky. Na závěr švýcarský Nejvyšší soud dodal, že prorogační doložka měla cílit pouze na spory, které v tomto případě nespádaly pod rozhodčí doložku, což podle něj bylo pro obě strany z dohody jasně pochopitelné.¹³⁰ Zároveň soud zdůraznil také nutnost aplikovat princip *favor negotii*, podle kterého je nutné v případě rozporu mezi doložkami postupovat tak, aby bylo pokud možno dosaženo co největší harmonizace obou doložek.

Obdobně tuto situaci řešily také rakouské či německé soudy. Rakouský soud na základě principu *forum negotii* došel k závěru, že jestliže ujednání obsahuje prorogační i rozhodčí doložku, nemůže se prorogační doložka uplatnit ve vztahu k arbitrabilním sporům. Lze ji použít pouze na spory, které lze řešit před obecnými soudy. Také podle německých soudů by se v takovém případě doložky měly vzájemně doplňovat, nikoliv si odporovat, což přisvědčuje názoru o harmonizaci doložek stanovenému švýcarským Nejvyšším soudem.¹³¹

Ačkoliv tedy není stanovený žádný závazný postup, jak řešit rozpor mezi doložkami pro řešení sporů, lze mezi evropskými soudy možné sledovat tendenci řešit tento problém tak, aby jednak nebyla ohrožena dobrá víra stran a jednak, aby bylo dosaženo co největší harmonizace mezi oběma rozpornými doložkami. Jak lze pozorovat na příkladu Švýcarska, rozhodnutí soudu v takové věci může předcházet podrobné dokazování, kde soud může zjišťovat, jak přesně k uzavření doložek došlo a co svým jednáním strany zamýšlely.

Pro strany, které chtějí mít co největší jistotu ohledně řešení případného sporu, je proto nejvhodnějším řešením buď začlenit do kontraktu jen jednu doložku o řešení sporu, případně začlenit vícestupňovou doložku, která zajistí komplexnější řešení, nebo začlenit doložky obě, ale výslovně k tomu určit, v jakém případě má mít která doložka přednost. Strany tím zamezí vzniku nežádoucích komplikací a prodlužování případného řízení.

¹³⁰ VOSER, Nathalie, Aileen TRUTTMANN. Swiss Supreme Court rules on irreconcilable arbitration and forum selection clauses in a contract. In: *Thomson Reuters Practical Law* [online]. 3 October 2012 [cit. 20. 4. 2018]. Dostupné z: [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/6-521-6761?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true&bhcp=1](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/6-521-6761?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true&bhcp=1)

¹³¹ Irreconcilable Dispute Resolution Clauses. *Konrad & Partners*. [online]. 2013 [cit. 20. 4. 2018]. Dostupné z: <http://konrad-partners.com/knowledge-base/news/6-irreconcilable-dispute-resolution-clauses.html>

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo podat komplexní výklad o prorogačních a rozhodčích doložkách a jejich použití v mezinárodním obchodě. Práce byla zaměřena na prameny právní úpravy, náležitosti doložek nezbytné pro jejich platnost a některé další specifické vlastnosti.

U obou typů doložek práce analyzovala jejich úpravu ve vnitrostátním právu, v právu EU a v mezinárodních smlouvách. Pro úpravu prorogačních i rozhodčích doložek existují významné mnohostranné mezinárodní smlouvy, právo EU však upravuje pouze prorogační doložky, a to v nařízení Brusel I bis. Úpravu rozhodčích doložek právo EU neobsahuje, v nařízení Brusel I bis je výslovně řečeno, že se neuplatňuje na rozhodčí řízení. Oblast rozhodčích doložek a rozhodčího řízení však může být v některých případech řešena v judikatuře SDEU, např. při nacházení hranic mezi působností rozhodčího řízení a evropského práva. Česká právní úprava potom upravuje rozhodčí řízení a rozhodčí doložky, její úprava prorogačních doložek se však neuplatňuje. Je to proto, že působnost nařízení Brusel I bis je natolik široká, že se česká zákonná úprava stala obsoletní.

Aby mohlo dojít k platnému sjednání prorogační či rozhodčí doložky, musí napřed dojít k dosažení konsensu mezi smluvními stranami. Dále musí doložka splňovat formální náležitosti vyžadované právním předpisem nebo mezinárodní smlouvou, kterými se řídí. Nařízení Brusel I bis obsahuje výčet možných forem, ve kterých lze uzavřít prorogační doložku. Oproti jiným předpisům je tento výčet poměrně široký, neboť některé jiné prameny právní úpravy rozeznávají pouze formu písemnou, např. ZMPS. Rozhodčí doložka musí být podle většiny analyzovaných předpisů také uzavřena písemně, avšak Evropská úmluva za určitých okolností umožňuje i ústní sjednání.

Společně s formálními požadavky na doložky byla analyzována také možnost inkorporace doložek z jiného dokumentu, např. ze všeobecných obchodních podmínek nebo z jiné smlouvy. Inkorporace se opírá především o judikaturu a její závěry lze aplikovat na prorogační i na rozhodčí doložky. Hlavním aspektem, který soud při posuzování platnosti inkorporace zkoumá, je dosažení konsensu stran. Jeho dosažení lze dovodit např. při výslovném odkázání na všeobecné obchodní podmínky. Pro inkorporaci doložky obsažené ve stanovách obchodní společnosti dokonce postačuje, že je osoba v postavení akcionáře, neboť se u ní znalost stanov rozumně předpokládá. Soud tedy zkoumá, zda si druhá smluvní strana byla existence doložky vědoma a zda lze soudit, že s ní vyslovila souhlas. V opačném případě by byla inkorporace doložky neplatná, a strany by jí tudíž nebyly vázány.

Důležitou vlastností prorogační doložky kromě formálních náležitostí je také určitost prorogovaného soudu. Dovojuje se ze soudních rozhodnutí, z výkladových zpráv k nařízení Brusel I i z odborné literatury. Podle těchto zdrojů lze příslušný soud či soudy určit jmenovitě. Také je ale lze určit s pomocí objektivních faktorů, na základě kterých bude soud schopen příslušnost dovodit, např. formulací, že příslušné budou soudy státu, ve kterém má kupující sídlo. Pokud by smluvní strany určitosti soudu nevěnovaly dostatečnou pozornost, mohly by zvolit nepřijatelnou formulaci, která by měla za následek neplatnost doložky.

Důležitým aspektem rozhodčích doložek je přípustnost neboli arbitrabilita, která označuje, zda je spor možné rozhodovat v rozhodčím řízení. Mezinárodní smlouvy arbitrabilitu v zásadě neupravují. Každý stát si určuje sám, které oblasti sporů jsou pro něj natolik významné, že je svěří pouze státním soudům, a které naopak mohou být rozhodovány i před rozhodci. Nedostatek arbitrability podle vnitrostátního práva je podle Newyorské úmluvy důvodem pro odmítnutí uznání a výkonu rozhodčího nálezu. Proto by si měla strana, která usiluje o uznání a výkon v konkrétní zemi, zjistit, zda je posuzovaný spor podle místního práva arbitrabilní. Pokud není, hrozí riziko, že žádosti o uznání a výkon nebude vyhověno.

Smluvní strany mohou podle svých potřeb uzavřít buď prorogační doložku, nebo rozhodčí doložku. Mohou také pro totožný spor sjednat obě dvě tyto doložky souběžně. Problematické ovšem je, pokud si doložky obsahově odporují. Potom je nutné řešit otázku, kterou z nich upřednostnit. Z dosavadní judikatury evropských zemí vyplývá, že přednost má v první řadě ta doložka, kterou strany za přednostní označily. Pokud takové označení chybí, postupuje soud podle některých dalších vodítek. Např. posuzuje, jaká úprava více odpovídá úmyslu stran, popřípadě aplikuje prorogační doložku pouze na spory, které nejsou arbitrabilní apod. V současné době však neexistuje žádná právní úprava, která by stanovila obecný postup v takové situaci. Existují sice některá soudní rozhodnutí, jedná se však o přístup státních soudů různých zemí. Nelze proto s jistotou říci, že budou stejně rozhodovat i ostatní soudy. Proto pokud strany uzavírají zároveň prorogační i rozhodčí doložku, je nejjistější, pokud výslovně stanoví, jak mají být doložky aplikovány, resp. která má být v případě rozporu upřednostněna.

Při sjednávání prorogačních a rozhodčích doložek je zřejmě nejdůležitější, aby jim smluvní strany věnovaly dostatečnou pozornost. Pokud k nim strany přistupují jako k „*půlnočním doložkám*“ a příliš se jimi nezabývají, hrozí, že zvolí nepřesnou formulaci, nevyhoví všem zákonným požadavkům nebo např. opomenou judikaturou stanovené podmínky inkorporace atd. Tato práce analyzovala nejdůležitější aspekty doložek, kterými by se smluvní strany měly zabývat, stále však existují otázky, které nejsou dostatečně zodpovězeny, případně

je pouze dovozuje judikatura. Patří mezi ně již zmíněná problematika rozporu mezi dvěma typy doložek. Ne zcela vyjasněná je také otázka přístupu ke strukturovaným doložkám a jejich vynutitelnosti, v této věci zatím existuje jen málo soudních rozhodnutí. Také prorogační doložky uzavřené ve formě odpovídající zvyklostem v mezinárodním obchodě nejsou řešeny dostatečně, neboť není stanoveno, jak prokazovat existenci takové zvyklosti nebo jak definovat průmyslové odvětví, ve kterém se zvyklost uplatňuje. Další otázkou je, zda by neměly právní předpisy přímo obsahovat ustanovení o možnosti inkorporace doložek. Inkorporace je totiž dovozována pouze judikaturou, avšak Vzorový zákon UNCITRAL ji v § 7 výslovně zmiňuje.

Jak vidno, oblast úpravy prorogačních a rozhodčích doložek rozhodně není vyčerpaná. Některé aspekty, který byly v této práci analyzovány, budou jistě v budoucnu předmětem soudního rozhodování, případně budou možná upraveny přímo právními předpisy.

Seznam zkratek

Bruselská úmluva	Úmluva o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech z roku 1968
CIGS	Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží ze dne 11. 4. 1980
Evropská úmluva	Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži
Haagská úmluva	Haagská úmluva o dohodách o soudní příslušnosti ze dne 30. 6. 2005
Luganská úmluva	Úmluva o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech ze dne 21. 12. 2007
Montrealská úmluva	Úmluva o sjednocení některých pravidel o mezinárodní letecké přepravě ze dne 28. 5. 1999
Nařízení Brusel I	Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech
Nařízení Brusel I bis	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech
Newyorská úmluva	Newyorská úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie
Úmluva CMR	Úmluva o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě ze dne 19. 5. 1956
Vzorový zákon	Vzorový zákon UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži
ZMPS	Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém
ZRŘ	Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

BORN, Gary B. *International arbitration and forum selection agreements: Drafting and enforcing*. Fourth edition. The Netherlands: Kluwer Law International, 2013. ISBN 978-90-411-4776-9.

BRIGGS, Adrian. *Agreements on jurisdiction and choice of law*. Oxford: Oxford University Press, 2008. Oxford private international law series. ISBN 978-0-19-928230-2.

BŘÍZA, Petr. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012. ISBN 978-80-7179-606-0.

JOSEPH, David. *Jurisdiction and arbitration agreements and their enforcement*. Third edition. London: Sweet & Maxwell, 2015. Litigation library. ISBN 978-0-414-03431-0.

KUČERA, Zdeněk, Monika PAUKNEROVÁ a Květoslav RŮŽIČKA. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-550-0.

MAGNUS, Ulrich a Peter MANKOWSKI. *Brussels Ibis Regulation*. Köln: Otto Schmidt, 2016-. European commentaries on Private International Law. ISBN 978-3-504-08005-1.

MAKARIUS, Vít. *Rozhodčí smlouvy v mezinárodním obchodě*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-295-3.

ROZEHNALOVÁ, Naděžda a Vladimír TÝČ. *Evropský justiční prostor (v civilních otázkách)*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2003. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Řada teoretická. ISBN 80-210-3054-2.

RŮŽIČKA, Květoslav. *Mezinárodní obchodní arbitráž*. 1. vydání. Praha: Prospektum, 1997. ISBN 80-7175-051-4.

WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ. *Civilní právo procesní. Část první, Řízení nalézací: soudy, notářství, advokacie, exekutorské úřady, sporné řízení soudní, nesporná (zvláštní) řízení, rozhodčí řízení, mediace*. Praha: Leges, 2015. Student. ISBN 978-80-7502-076-5.

Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář. Praha: C.H. Beck, 2014. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-528-2.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

Arbitration clause. ICC [online]. 2018 [cit. 19. 4. 2018] Dostupné z: <https://iccwbo.org/dispute-resolution-services/arbitration/arbitration-clause/>

BRENNAN, Davinia. CJEU confirms that 'click-wrapping' meets the requirements of Article 23 of the Brussels I Regulation. In: *Lexology* [online]. 2. 6. 2015 [cit. 30. 3. 2018] Dostupné z: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=437b207e-f24c-4a12-8bad-9d9fc06c62f9>

Clear and precise wording needed to incorporate jurisdiction clauses by reference. In: Allen & Overy publications. [online] 10 February 2010 [cit. 30. 3. 2018] Dostupné z: <http://www.allenoverly.com/publications/en-gb/Pages/Clear-and-precise-wording-needed-to-incorporate-jurisdiction-clauses-by-reference.aspx>

COTTON, Jonathan. Tier trouble. *Slaughter and May* [online]. May 2008 [cit. 19. 4. 2018]. Dostupné z: https://www.slaughterandmay.com/media/1428150/tier_trouble_may_2008.pdf

GARNETT, Richard. Coexisting and conflicting jurisdiction and arbitration clauses. In: *Journal of Private International Law* [online]. Vol. 9 No. 3, December 2013 [cit. 20. 4. 2018] Dostupné z: <https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/LAW161/garnett2013.pdf>

Irreconcilable Dispute Resolution Clauses. *Konrad & Partners*. [online]. 2013 [cit. 20. 4. 2018]. Dostupné z: <http://konrad-partners.com/knowledge-base/news/6-irreconcilable-dispute-resolution-clauses.html>

JENARD, P. Report on the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters. *Official Journal of the European Communities* [online]. 1979 [cit. 5. 4. 2018] Dostupné z: http://aei.pitt.edu/1465/1/commercial_report_jenard_C59_79.pdf

KÜHNER, Detlev. The fate of multi-tiered arbitration clauses - welcome clarification of the consequences of a lack of compliance with multi-tiered arbitration clauses in Germany and in France. *BMHavocats* [online]. February 2017 [cit. 19. 4. 2018]. Dostupné z: <http://bmhavocats.com/wp-content/uploads/2017/02/V-AN-Welcome-clarification-of-the-consequences-of-a-lack-of-compliance-with-multi-tiered-arbitration-clauses-in-Germany-and-in-France-by-Detlev-K%C3%BChner-28-1%C3%A9vrier-2017.pdf>

LEE, Jack Tsen-Ta. Separability, Competence-Competence and the Arbitrator's Jurisdiction in Singapore. *Singapore Academy of Law Journal* [online]. Research Collection School Of Law, 1995 [cit. 19. 4. 2018]. Dostupné z: http://ink.library.smu.edu.sg/sol_research/575

Non-ICSID Arbitration. 2018. *ICSID* [online]. [cit. 22. 3. 2018] Dostupné z: <https://icsid.worldbank.org/en/Pages/process/Non-ICSID-Arbitration.aspx>

Posílení spolupráce se Švýcarskem, Norskem a Islandem: Luganská úmluva (2007). *EUR-Lex* [online]. [cit. 24. 3. 2018] Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM%3A116029>

Recommendation regarding the interpretation of article II, paragraph 2, and article VII, paragraph 1, of the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards, done in New York, 10 June 1958 (2006). *UNCITRAL* [online]. 2006 [cit. 10. 4. 2018] Dostupné z: http://www.uncitral.org/uncitral/uncitral_texts/arbitration/2006recommendation.html

ROBERTS, Funmi, 2008. Drafting the dispute resolution clause: The Midnight clause. *NewsJournal of the Chartered Institute of Arbitrators* [online]. [cit. 22. 3. 2018] Dostupné z: <http://www.nigerianlawguru.com/articles/arbitration/DRAFTING%20THE%20DISPUTE%20RESOLUTION%20CLAUSE.pdf>

SCHLOSSER, Peter, Burkhard HESS a Thomas PFEIFFER. Report on the Application of Regulation Brussels I in the Member States. In: *Europa.eu* [online]. 2007 [cit. 25. 5. 2018]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_application_brussels_1_en.pdf

Status of 2. European Convention on International Commercial Arbitration. *United Nations Treaty Collection* [online]. [cit. 10. 4. 2018] Dostupné z: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXII-2&chapter=22&clang=_en

Status table. 37: Convention of 30 June 2005 on Choice of Court Agreements. 2018. *HCCH* [online]. [cit. 25. 5. 2018] Dostupné z: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=98>

TRÁVNÍČKOVÁ, Simona. *Revize nařízení Brusel I - otázky nad úpravou prorogace a litispendence*. In: COFOLA 2011: the Conference Proceedings. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2011. Str. 2-4. Dostupné také z

https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2011/files/normotvorba/Travnickova_Simona_6097.pdf [cit. 1. 3. 2016]

TWEEDDALE, Andrew a Keren TWEEDDALE. Incorporation of Arbitration Clauses Revisited. In: *Chartered Institute of Arbitrators* [online]. 2010 [cit. 30. 3. 2018] Dostupné z: <http://corbett.co.uk/wp-content/uploads/Arbitration-article-Incorporation-Revisited.pdf>

UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration 1985 with amendments as adopted in 2006. *UNCITRAL* [online]. [cit. 10. 4. 2018] Dostupné z: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-arb/07-86998_Ebook.pdf

UNCTAD, 2005. *Dispute settlement. International commercial arbitration* [online]. [cit. 22. 3. 2018] Dostupné z: http://unctad.org/en/docs/edmmisc232add38_en.pdf

United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods [online]. United Nations, November 2010. [cit. 30. 3. 2018] Dostupné z: <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/sales/cisg/V1056997-CISG-e-book.pdf>

VOSER, Nathalie, Aileen TRUTTMANN. Swiss Supreme Court rules on irreconcilable arbitration and forum selection clauses in a contract. In: *Thomson Reuters Practical Law* [online]. 3 October 2012 [cit. 20. 4. 2018]. Dostupné z: [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/6-521-6761?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true&bhcp=1](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/6-521-6761?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true&bhcp=1)

3. Seznam použitých právních předpisů a mezinárodních smluv

Dohoda mezi Evropskou unií a Dánským královstvím o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech ze dne 13. 8. 2014.

Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži ze dne 21. 4. 1961.

Haagská úmluva o dohodách o soudní příslušnosti ze dne 30. 6. 2005.

Konsolidované znění Smlouvy o fungování Evropské unie. Protokol (č. 22) o postavení Dánska.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

Úmluva o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě ze dne 19. 5. 1956.

Úmluva o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech ze dne 21. 12. 2007.

Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží ze dne 11. 4. 1980.

Úmluva o sjednocení některých pravidel o mezinárodní letecké přepravě ze dne 28. 5. 1999.

Úmluva o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech z roku 1968.

Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů uzavřená 10. června 1958 v New Yorku.

Usnesení č. 2/1993 Sb. předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

Vyhláška č. 106/1978 Sb. o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Mongolskou lidovou republikou o poskytování právní pomoci a o právních vztazích v občanských, rodinných a trestních věcech.

Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.

4. Seznam použité judikatury

Rozhodnutí Court of Appeal (UK) ve věci Excomm Ltd. v. Ahmed Abdul-Qawi Bamaodah (The St Raphael) ze dne 21. 12. 1984.

Rozhodnutí Court of Appeal (UK) ve věci Naviera Amazonica Peruana SA v Compania Internacional de Seguros del Peru ze dne 10. 11. 1987.

Rozhodnutí High Court (UK) ve věci Africa Express Line Ltd (AEL) v Socofi SA & Anor [2009] EWHC 3223 (Comm) ze dne 11. 12. 2009.

Rozhodnutí House of Lords (UK) ve věci Channel Tunnel Group Ltd v Balfour Beatty Construction Ltd. ze dne 21. 1. 1993.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky 29 Cdo 1222/2005 ze dne 19. 12. 2007.

Rozhodnutí SDEU C-24/76 ze dne 14. 12. 1976 ve věci Estasis Salotti di Colzani Aimo e Gianmario Colzani s.n.c. v Rüwa Polstereimaschinen GmbH.

Rozhodnutí SDEU C-25/76 ze dne 14. 12. 1976 ve věci Galeries Segoura SPRL v Société Rahim Bonakdarian.

Rozhodnutí SDEU C-106/95 ze dne 20. 2. 1997 ve věci Mainschiffahrts-Genossenschaft eG (MSG) v Les Gravières Rhénanes SARL.

Rozhodnutí SDEU C-116/02 ze dne 9. prosince 2003 ve věci Erich Gasser GmbH v MISAT Srl.

Rozsudek SDEU C-159/97 ze dne 16. 3. 1999 ve věci Trasporti Castelletti Spedizioni Internazionali SpA v Hugo Trumpy SpA.

Rozhodnutí SDEU C-185/07 ze dne 10. 2. 2009 ve věci Allianz SpA a Generali Assicurazioni Generali SpA proti West Tankers Inc.

Rozhodnutí SDEU C-214/89 ze dne 10. 3. 1992 ve věci Powell Duffryn plc v Wolfgang Petereit.

Rozhodnutí SDEU C-221/84 ze dne 11. 7. 1985 ve věci F. Berghoefer GmbH & Co. KG v ASA SA.

Rozhodnutí SDEU C-269-95 ze dne 3. 7. 1997 ve věci Francesco Benincasa v Dentalkit Srl.

Rozhodnutí SDEU C-322/14 ze dne 21. 5. 2015 ve věci El Majdoub v CarsOnTheWeb.Deutschland GmbH.

Rozhodnutí SDEU C-387-98 ze dne 9. 11. 2000 ve věci Coreck Maritime GmbH v Handelsveem BV and Others.

Prorogační a rozhodčí doložky v mezinárodním obchodě

Abstrakt

Práce je zaměřena na úpravu prorogačních a rozhodčích doložek v oblasti mezinárodního obchodu. Jejím cílem je s pomocí právních předpisů, soudní judikatury a české i zahraniční relevantní literatury analyzovat úpravu doložek a jejich náležitosti. Kromě úvodu a závěru práce obsahuje jedenáct kapitol, které uvedenou problematiku postupně analyzují.

První kapitola se věnuje řešení sporů v mezinárodním obchodu a představuje prorogační a rozhodčí doložky jako nástroje, pomocí kterých mohou smluvní strany určit, kdo a jak bude případný spor mezi nimi rozhodovat.

Kapitoly dvě až šest se zabývají prorogačními doložkami. Nejprve jsou analyzovány prameny právní úpravy prorogačních doložek a vztahy mezi nimi. Dále práce rozebírá formální požadavky na prorogační doložky a možnost inkorporace doložek do smlouvy z jiného dokumentu. Rozebrány jsou také některé další vlastnosti a náležitosti prorogačních doložek, a to určitost prorogovaného soudu, oddělitelnost prorogační doložky, výlučnost prorogační doložky a vliv ochranných ustanovení podle nařízení Brusel I bis na uzavírání doložky.

Následující kapitoly sedm až deset se věnují rozhodčím doložkám. Opět jsou analyzovány prameny právní úpravy rozhodčích doložek a rozhodčího řízení. Poté jsou rozebrány klíčové náležitosti rozhodčích doložek, kterými jsou arbitrabilita, formální náležitosti a obsahové náležitosti. Zmíněna je znovu také oddělitelnost doložky a nakonec jsou analyzovány tzv. víceetapňové doložky.

Poslední jedenáctá kapitola se zabývá kolizí prorogační a rozhodčí doložky. Ta nastává v případě, že strany pro shodný spor uzavřou oba typy doložek, ty si však obsahově vzájemně odporují.

Důraz je kladen na problematické aspekty, na které by si smluvní strany při sjednávání doložek měly dávat pozor. Zároveň jsou také rozebrány prameny právní úpravy a jsou vyzdvíženy rozdíly mezi nimi. Na základě poznatků z této práce mohou smluvní strany posoudit, jaké náležitosti musí podle použité právní úpravy při sjednávání prorogační nebo rozhodčí doložky naplnit a také, jakých chyb se vyvarovat, aby byla doložka platná.

Klíčová slova

Prorogační doložka, rozhodčí doložka, alternativní řešení sporů

Prorogation and Arbitration Clauses in International Trade

Abstract

The thesis is aimed at the prorogation and arbitration clauses in international trade. Its aim is to analyse the legal regulation of the clauses and requirements for them using the help of legislation, case law and both Czech and foreign relevant literature. In addition to the introduction and the conclusion of the thesis, there are eleven chapters analysing the issue.

The first chapter deals with dispute resolution in international trade, and introduces prorogation and arbitration clauses as instruments by which the parties can determine how and by whom will the dispute between them be decided.

Chapters two to six deal with prorogation clauses. First of all, sources of legal regulation of prorogation clauses are analysed. Further, the thesis analyses the formal requirements for the clauses and also the possibility of incorporating the clause into a contract from another document. There are also discussed some other features of the prorogation clauses, namely the certainty of the chosen court, the separability of the clause, the exclusivity of the clause, and the effect of provisions protecting the weaker party under the Brussels I bis regulation

The following chapters seven to ten deal with arbitration clauses. Again, sources of legal regulation of arbitration clauses and arbitration proceedings are analysed. Thereafter, the key elements of the arbitration clauses are discussed, namely arbitrability, formal requirements and content requirements. The separability of the clause is also mentioned and lastly, the so-called multi-tier clauses are analysed.

The last eleventh chapter deals with the collision of the prorogation and arbitration clauses. Such situation occurs when the parties enclose both types of clauses for the same dispute, but the clauses contradict each other.

The thesis emphasizes some problematic aspects that the parties should be aware of when negotiating the clauses. Also, the sources of legal regulation are analysed and the differences between them are highlighted. Based on the conclusions of the thesis, the parties can assess what features of the clauses must be fulfilled and what mistakes they should avoid in order for the clause to be valid.

Key words

Jurisdiction clause, arbitration clause, alternative dispute resolution